

Джаубаланы Хусей

84 (2 Рое = Кара) Кар:

440

5014 ↓

КЫЗГУАН ПАН

Джаубаланы Хусей

КЪЫЗГЪАН НАЛ

Назму китаб

Къарачай-Черкес
республика китаб басма
1994

84 (2 Рос-Кара) 6—5
Д-40

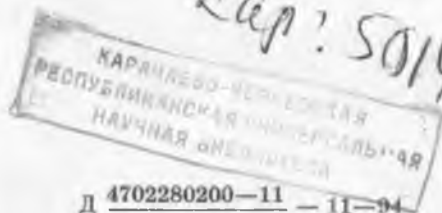
Д-40

Джаубаев Х. М. Горячая подкова. Карачаево-Черкесское республиканское книжное издательство, 1994. — 128 с.

ISBN 5—7644—0701—X

В стихах Х. Джаубаева глубинные народные традиции получают современное философское осмысление. Самобытность творческого поиска, новизна творческих приемов, яркая образность, глубокое знание фольклора, умелое владение художественным словом поднимают поэзию автора на качественно новый уровень.

84 (2 Рос-Кара) 6—5

© Карачай-Черкес республика
китаб басма, 1994

ISBN 5—7644—0701—X

Т И Н И М

Эки этегин этиб кѣанат,
Сюеледи джашил нарат.
Бютеу эси кѣкге кетиб,
Къыйылыбды учу джити.

Бек мийикде къубулгъанды,
Ракеталай къурулгъанды.
Кѣлтюрген кюч — нарг тыбырым,
Учурлукъ а — джюрек сырым.

Бисмилля деб, чыкъсын ёрге,
Саугъа этиб, джайсын Джерге
Тау хауаны кирсизлигин,
Тау джырымы мамыр тинии!

ТАУЛАРЫМ

Сен махтайса, махтайса тауланы,
Кѣлтюрюрге излейсе аланы,
Къайтмазлыкъча кѣкдеги тѣрюнгден,
Тюнгюлюбсе Джердеги джерингден.

Тыбырдыла меннге уа тауларым,
Таш болалма алагъа джырларым,

Къайгычанма тарихде нартлагъа —
Мени таулай кѣлтюрген шартлагъа.

ЧИЛЛЕ ТАУУКЪНУ САУГЪАСЫ

Танг алада талагъа
Баргъанмыса чырт?
Тахсасына къараргъа
Эринме да чыкъ.

Алай баргъан адамны
Ийнакълаб-сылаб,
Табигъат бир макъамны
Башлайды джырлаб.

Анга, бѣлюб эсинги,
Иги тынгыла —
Танг аллында джеринги
Джырын ангыла.

Ол кѣзюуде, шум болуб
Камсык аязчыкъ,
Джер тынчайыб, кѣк солуб,
Тюшѣд, дейле, чыкъ.

Чыкъ бла бирге нарт ачхыч
Тюшѣди хансха,
Сен чабарлай ашыгъыш,
Къайдад деб тахса.

Ол ачхычха узалсанг —
Хар зат тюрленир,

Кийик саулукъ табыб сан,
Тининг нюрленир.

Къанат ала аяздан,
Учунурса бек,
Къойнун ача, бираздан
Кёксюлленир кёк.

Тёгюлюрле джуддузла
Кюмюш бюртюклей,
Сызгырырла булбулла,
Аланы чёблей.

Шууударла бутакъла,
Эжну келтире,
Баш созарла наратла,
Кёкню кёлтюре.

Талгыр булут бурулур
Чилле тауукъгъа,
Джюрегинг да харс урур,
Бата зауукъгъа.

Сора, насыб джоралаб,
Къучагъынгы джай,—
Чилле тауукъ, саугъалаб,
Атар алтын Ай.

Къууанч, Айча джылтырай,
Кирир кёлюнге,
Алтынджюрек Къарачай,
Дерсе джеринге.

АНА ТИЛ

Сууум — тининг, алыб ич.
Кюнюм — сырынг, юлгю бич.
Хауам — джанынг, солуу таб.
Талам — джолунг, джюрю, чаб.

Тауум — ташынг, тыбыр сал.
Къачым — дамынг, хантха ал.
Джазым — джырынг, къобуз сокъ,—
Санга менсиз джашау джокъ.

Кетмез ючюн сенден сый,
Келбетимден къарыу джый,
Мени нче, къан да бер,
Менден джарый, нюр да кер.

Мени солуй, ёпкем бол,
Къанат ала, узат джол,
Дамым ючюн терни тёк,
Ташым ючюн алтын чек.

Мени джырлай, къылла тарт,
Татыууму толу тат,
Ма мен эсем ана тил.—
Меня ючюн ёле бил.

ТЫБЫРНЫ КЪАЧЫ

Эр бла къатын тау этекге келдиле,
Халны кёрюб, сагъышха да кирдиле.
«Джер къаранды», — деб ахсынды биринчи.
«Суу дыккыды», — деб къыйналды экинчи.

Алай айта, къарадыла тѣпсеге, —
Кѣк чегетли, бугъой бузлу чеклеге.
Файдаларгъа джокъду мадар, ай медет, —
Кюч джетмезлик мийикдеди берекет.

Алай эте, джунчуулда турдула,
Амалсыздан кийиз шатыр къурдула.
Алай бола, саркъды-кетди кѣб замап,
Кѣк тюбюнде джаратылды бир улан.

Ол, уллайыб, сагъышланды олтуруб:
«Бу кытлыкъда кесибизни онгдуруб
Нек турабыз? Бир тюз оноу этейик,
Сууу-къуту болгъан джерге кетейик...»

Ата-ана джазыгууна къоркъдула,
Экинчи кюн танг алада къобдула.
Къаялагъа, чыранлагъа илине,
Ерледиле тау тѣппени белине.

Тилек айта, себеб иалей тилекден,
Тау этекге баш атдыла мийикден —
Ана къачы къобан болуб къуюлду,
Ата къачы кѣк чегетге бурулду.

Улан джерге кѣз джашларын ташлады,
Терек кесиб, тыбыр салыб башлады...
Балта таууш, билмей кюнню-кечени,
Чакъыра эди джангы юйге бийчени.

ТЮКЕНДЕ

Бир джаш, алыб «гѣбелекке»,
Темир знакга сейирсине,

Илиндирди акъ кёлекге,
Излегенча сый кесине.

Къыз да, тюйреб «къарылгъачын»,
Сюйюндю да бираз анга,
Сылай-сылай бурма чачын,
Кёзюн ийди солгъа-онгига...

Мен а сингдим узакъ элге.
Эсим кирди нарт арбазгъа —
Къарылгъачым учхан джерге,
Гёбеленкем сюйген джазгъа.

ДЕРС

Тенгле-каришле.
Бола юлюшлю
Овъууну хазна кёлюндев,
Бираз сайлыкъ да,
Таб, субайлыкъ да
Юзаладыла ёмюрдем.

Гузабалыкъ да,
Учхаралыкъ да
Алагъа иги къатыла,
Оюмдан толуб,
Баралла болуб
Ишде, оноуда къатыла.

«Ийнан бу затха:
Замандан артха
Къалдыла нааму сёзлеринг,
Вол бизлей алим.

Бол бизлей залим»,—
Дейдиле ма ол тенглерим.

«Эски тыбыргъа,
Тарихге-сыргъа
Тартаса»,— деб дау силдейле.
Манга джетиб а,
Зауукъ этиб а
Элде солургъа излейле.

Сора аланы —
Илмуджанланы —
Джашым башлайды юретиб:
Айтыб, танытыб
Тауну хар затын —
Адебин, тилин, көгетин.

Хар алимге да,
Хар залимге да
Джашау ачады тахсасын:
Көрюне быриак,
Джеринге къонакъ
Болуудан Аллах сакъласын.

Назмуму кючю
Къорамаз ючюн,
Къайтама хамаи элиме —
Ана тилими,
Джюрек тиними
Белляуун айтхан джериме.

Ма ол къайтыуну,
Эс сагъайтыуну

Джюрюшю оза заманы,
Керти илмугъа —
Тыбыр джылыугъа —
Тартыб турады адамны.

КЕЗЛЕУ

Къолумда стакан, ичинде — кран суу,
Агъарыб-бозарыб.
Тазалангынчы, изледим асыу,
Сагъышым къозгъалыб.

Тот быргъыланы ичлерин ёге,
Тунчугъа, эзиле,
Джортду сагъышым, кесин инджите,
Чабханча нюзюрге.

Саз бетли болуб, хлор джугъу болуб,
Къатыша-булгъана,
Тамам ашыгъыб чабды ол, онгуб,
Къурч аугъа чулгъана.

Бек кюе бише, алжашыу джолну
Кюсеуде ётдю...
Ол кёзюуге уа стаканда сууну
Кири да кетди.

Сора ол суудан, тау кёзлеуденча,
Джугланыб тогъудум, —
Кесекге болуб мен элимдеча.
Тазалыкъ солудум.

ТАЗАЛЫКЪ

Боллукъду таза моногамия
Юйюрлюк ёлче,
Дейдиле, аллай оюмну джан,
Юлгюле биче.

Сюймеклик къуру тинни-сезимни
Халында болуб,
Турлукъду, дейле, Джерде хар кимни
Мураты толуб.

Алай эсе уа, эсин бёлеме
Саулай дунияны:
Таулу юйдеги салгъан кёрме
Тамалын аны.

Анда сюймеклик — тыбырны оту,
Джаниганлай турлукъ,
Адебибизни къууаты-къугу,
Джашау тутурукъ.

Анда сюймеклик — ёлгюнчю дери
От-тыбыр бирлик:
Аны джылыуу — къатынны нюрю,
Кючю уа — эрлик.

БИР БАРАЙЫМ

Джашау джолда талгъанма,
Армау-арсар болгъанма,
Кёб затха тёзюб,
Хошсузлукъ эзиб,

Ишден да безиб,
Атдан джерни алгъанма.

Бир барайым элиме,
Адеб-намыс чегиме,
Белляу тёрюмю,
Джырлы кёгюмю,
Туугъан юйюмю
Сакълаб тургъан джериме.

Къобан сууну бойнунда,
Назны салкъын къойнунда,
Къолу амаллы,
Дини пинамлы,
Сыры тамаллы
Къарт атамы тонунда

Бир джукълайым тоярлай,
Армаулукъну хорларлай,
Джыр къанат битиб,
Наз ийис этиб,
Гюл аяз джетиб,
Къарыу джыйыб къобарлай.

УЛАН БЛА КЪАРТ

Шахар — улан,
Кючю — къобан.
Болуб дюлдюр,
Элге кюлюр,
Бырнак этер,
Теблеб кетер.

Къайнар, чагъар,
Джортар, чабар,
Тауну ояр,
Сууну тыяр,
Къумну бояр —
Кесин солр...

Сора, акъыл,
Сан да асхаб,
Бошлар атын
Къайтыу чарсха:
Чабар элге —
Бырнак къаргха.

Къутхар, дерге
Турмаз артха...
Табыб оюм,
Эсми джыяр?
Энтда, тоюб,
Терсми таяр?

КЪАЯНЫ ДЖЮРЕГИ

Болдуму алай къартлыкъдан,
Азабмы джарды тѣзомюн,
Хыянат джетиб зарлыкъдан,
Келдими ачыр кѣзююу?

Къая, ахсыныб бек къыйын,
Дордан джарылыб ачылды —
Мермер джюреги, бир гыйы,
Чортлаб, талагъа чанчылды.

Мыдах къарады ол ташха,
Къатына келиб, бир улан:
«Бушууун бура къууанча,
Сурат этейим мен мындан»...

Къыйналыб, къая кесекни
Чанада юйге келтирди,
Джюрекге къоша джюрекни,
Кесгични сабыр джетдирди.

Ушаб хирургга, билгичге,
Сыз тартды ташны юсюне.
Толу берилиб ол ишге,
Къёб затны алды эсине.

Сезим дары бла сау этди
Джыламукъ басхан ойларын,—
Бёлюнмегенча кёргюзтдю
Къазауаг бёлген тойларын.

Сезим джылыу бла къоратды
Эски тыбырны бир кюююн,—
Бёлюнмегенча ойнатды
Къыйынлыкъ бёлген тютююн.

Сезим себеб бла ол юздю
Сабийни сарнау болумун,—
Бёлюнмегенча кёрлюздю
Ёксюзлюк бёлген оюнун...

Суратха берди тилегин,
Къанын, джанын да сауагъа,
Юзюлюб тюшген джюрегини
Къайтаргъан кибик къаягъа.

ЭРТДЕННИГИДЕ

Джангы уяниган гюлюю эринде
Кюн таякъ чыкыны джандырды,
Шоркъа кесини тайгъакъ белинде
Чабакъ талпыуну къандырды.

Кёкню джугланган джалан чиллесин
Кёгюрчюн оюн тогъайтды,
Мыдахлыкъны да булут юллесин
Аяз тенгизде ташайтды.

Эртденниги къууанч аяга, санга да
Джетди кёзбаулу ышара,
Ол, хатер салмай, джетди манга да,
Джюрек джарсыуу ышыра.

ДЖАШЛЫГЪЫМ

Келдим туугъан элиме,
Джашлыгъымы излерге,
Джюрегиме, кёлюме
Джазгъы сезим берирге.

Айланайым талада,
Суу джагъада джукълайым,
Ызларымы алада
Тансыкълайым, джокълайым.

Майна, майна джашлыгъым
Тайчыкъ болуб чабады,
Ерге тутуб башчыгъын,
Чарсда къууанч табады.

Майна, майна багнахан
Сары джанган гюлчюгом,
Тёгерекни жарытхан
Мени нюрпо кюнчюгом.

Барыб орун алайым
Мен чалкычы юйюрте,
Бнягынлай чалайым —
Кюч танылсын дюрюде.

Атам кибик, антауну
Джарашдырыб салайым,
Къоюб шахар джашауну,
Мен элчилей къалайым.

Майна, майна джашлыгъым
Аяз болуб къагъады,
Кечикдим деб, ашыгъыб
Сырт башына чыгъады.

Майна, майна бутакъда
Ушаб булбул чыпчыкъгъа,
Джыр айтады, ийнакълаб,
Бир дырынчы къызчыкъгъа.

ИЙНАМ

Джеталмазса деб мендеги фахмугъа,
Таш юсюнден къарай эсенг ахлугъа,
Тюнгюлтюрча оюмунгдан-кесингден,
Аны дауу къарар терек юсюнден.

Санаб чырта урлукъ бермез ындыргъа,
Терек юсден къарай эсенг тыбыргъа,

Аны айыбы, ёрге чыгъа ёргеден,
Къарар санга тау башындан — тёппеден.

Тергемейин джашау-къадар нйнамгъа,
Тау башындан къарай эсенг нйманнга,
Ирияты, мийик болуб тёппеден,
Ёмюрю да къараб турур кёкледен.

ТЮШЮМДЕ ТЮЛ...

Тюшюмде тюл, тюнкомде
Эштдим мен юч ынгычхау —
Эштилдиле теренден,
Салгъан кибик манга дау.

Бир ынгычхау — атагъа
Къатылгъан окъ урушда,
Ушаб уллу къыппагъа,
Къарала кюн турушда.

Бирси — ана тюрсюнге
Кетмез кибик илине,
Ауур джюкден бюгюлген
Суу агъачлай кёрюне.

Ючюнчюсю — бийчемден
Чыкъгъан джашау къычырыкъ,
Джолгъа сабий тюрсюнде
Тёнгереген джыгырыкъ...

Юч ынгычхау сюекни
Джнлигине ётдоле —
Менде джангыз джюрекни
Юч кесекли этдиле.

Кар:
5014

Бир кесеги — ол кыппа,
Къазауатха чамланган,
Аны онглар умутда
Окъ юсюне чулгъанган.

Экинчиси — суу агъач,
Ийнлибди ол джерге,
Къурулгъанча бир къулач
Джашау джюкню чегерге.

Ючюнчю уа — ол гыкка,
Джол башында джыгырык,
Менден чыкъса ынгычхау,
Терк джетерик, кычырыб.

ТЮЙЮМЧЕК

Къабыргъада — эски шкок,
Тозурабды бек.
Къатында уа — эски чох,
Ол — эс тюйюмчек.

Къолда — джырчы сыбызгъым,
Ичи джана дуу.
Ол а — иннет ырысхым,
Джюрекге асыу.

Согъадыла аууз-къол
Макъамны анда,
Джарыкъды деб джашау джол
Бююнню тауда.

Эс а, шкокню темирин
Сыбызгъы этиб,

Сингиреди билгенин,
Теренге ётюб.

Узунду шок сыбызгы,
Узунд хапары —
Къарт атамы джол ызы,
Джашау къадары:

Тышхы джау да къыйнады,
Ичги да талай,
Джуртсузлукъ да сынады,
Елгениге джылай...

Кетди, кетди къыйнала,
Замансыз кеси.
Кёчдю мени мыйыма
Дау джюгю — эси.

Къадарыны бушууу
Бек кёб эди, кёб, —
Джыламугъун-кёз сууун,
Эсим, ал да тёк.

Джарсыланы ал да тёк,
Терсликге ат шок,
Тынгыласын алам-кёк, —
Эсде алдау джокъ.

ОТУЗУНЧУ ДЖЫЛЛА

I

Джаханим джылланы къутсузу,
Джашаугъа себилиб уу туаунг,

Кѣб эди джуртуунгда джуртсузунг,
Онгсузунг,
кѣолсузунг,
бутсузунг —
Батаргѣа джетгенед джулдузум.

Бушууед ичирген хантусунг,
Кѣб эди кѣышынгы отсузу,
Термилиб тургѣаны, бек тозуб:
Сыйсызлыкѣ,
мутхузлукѣ,
учузлукѣ
Кюйдюре эдиле, уу кѣусуб.

Джаханим джылланы кѣутсузу,
Кѣутуруб-алыныб ит усу,
Адам эт ашагѣан кѣузгѣунунг,
Бек озуб,
тин бузуб,
дин бузуб,
Кѣан ызын этгенед бек узун.

II

Сен джайгѣан итликни хатасы,
Бергенед кѣблеге балтасын,
Таб, туугѣан анасын — атасын,
Уялмай,
кѣыйналмай,
джыламай,
Душманнга санасын, мылтасын.

Балтаны ал да, эт эгетлик,
Кес, томур бурунгу адетни,

Ой-къорат ийнамны, межгитни,
Тартырмай,
ахсынмай,
эс джыймай,
Юз миллет тамырдан миллетни.

Бий болуб фасыкълыкъ-бурушлукъ,
Тозураб адамлыкъ, сый урлукъ,
Басханед оюмну къуушуулукъ...
Уялмай,
къыйналмай,
джыламай
Айтмайбыз энди ол бушууну.

III

Джаханим джылланы къутсузу,
Инджитди мени да уу тузунг,
Сынадым Джуртумда джуртсузлукъ,
Онгузлукъ,
къолсузлукъ,
бутсузлукъ
Кёргюздю къан ичген къузгъунунг.

Сынатдынг меннге да хатангы,
Тюзсе деб, терслединг атамы,
Ойнатдынг кёзюмде балтаны,
Иннетинг,
межгитинг,
миллетинг

Къалсынла деб бютеу мылталыб.

Кюч бериб тюзлюкню аязы,
Сен этген пелэхдан аязыб,

Кесинге кёлтиюрдюм бек базыб
Балтавгы,
халтангы,
хатангы,
Дертимде джашарлай джаназынг.

Джаханим джылланы кьутсузу,
Обангы кюйдюрсюн дерт тузум,
Тарихим болурлай бек узун,
Ёмюрге
кёгюмде,
кёлюмде
Батмазлай миллетлик джулдузум!

ДЖОККА

П о э м а

Аны сагъынсам, сагъышха кириб,
Бирде батама джыламукъ кёлге,
Бирде, джюрегим шынкьартда кюйюб,
Джаннган нюр болуб, чыгъама ёрге.

Неден башлайым бюгюн хапарын,
Айтхан заманда неге базайым,
Кьурум-кюл болгъав, кюйген кьадарын
Сиз да сезерлей кьалай джазайым?

Къыйынды борчум, не ючюн десенг,
Мен отну сездим, сезмей кьурумун,
Бир шашхан джазыкъ кьалдыргъан дерседе,
Телилик кёрмей, кёрдюм чурумун.

Къошмай-къоратмай, айтайым сизге
Джокка сынагъан ачы джарсыуну.
Аны джашауу кёрюне кёзге,
Бушуу кёлюнден ичейим сууну.

Ичиб бошайым, къолумдан келсе,
Андан ёмюрде ичмезча джашым, —
Къая тюбюнде сын ташны кёрсе,
Сезим къаяны эслерча башын.

I

Тюрсюнюн айтсанг — чырайлы,
Къарыуу десенг — борбайлы,
Уланлыкъ шарты — оюмда,
Джыйырма джылы — бойиунда.

Узун сюекли эмеген.
Омакъ кийиниб джюрюген,
Адеб багъасы — сый, алгъыш,
Ёшюн кенглиги — беш къарыш.

Къарамы — джылыу ышпыргъан,
Тюзлюгю — джакълаб кычыргъан,
Къылыгъы — огъур юлешген,
Ахырсы — ким да илешген...

Ма аллай эди ол алгъын,
Тыбырын, джерин, тау халкъын
Кече да, кюн да сагъына,
Тин ала эди джанына.

Суйгенинде уа бир кызыны,
Сагъайтыр кибики сансызны,
Тюрлениб, тозуб бет-кыарам,
Ол болгъан эди кыуу салам.

Ачыб кыоялмай сезимни,
Уяты кыллаб тѣзюмюн,
Тюшюб джолуна алджауну,
Сайлагъан эди алдауну:

Кыриб кыюмеклик ийнамгъа,
Джазыб таралыу ийнарла,
Атындай башха уланны
Джибере эди аланы.

«Сен бардан — тыбыр отлуракъ,
Джуртну татыуу — татлыракъ,
Халкыны болуму — онглуракъ,
Насыб кѣзлеуом — толлуракъ.

Сен джокъдан — джырым кыанатсыз,
Келлик заманым — муратсыз,
Башымда кѣгюм — бек мутхуз,
Ичген сууум да — кыуру туз»,—

Деб джаза эди, талшына,
Сѣзле джюрекден кыабына.
Ол кызы а, билмей тахсаны,
Джаратхан эди «джазгъанны...»

Алай керексиз бетсиие,
Мубарек улан, кесие
Салыб пелакны-бушууну,
Сынагъан эди джарсыуну:

Къыз чыкыгъан эди башхагъа,
Джокка уа — къая башлагъа.
Сора, джазыугъа эрише,
Секирген эди энишге.

Елюрге эди умуту, —
Сыныб джазыкъны бир буту.
Къаннга боялыб кёкюрек,
Джарылгъан эди баш сюек.

Гюллери онгуб, болуб саз,
Джылагъан эди джашил джаз.
Кючден къалдыра аны сау,
Ахсынган эли, ой. джашау.

Булутлу кёк да, къайгырыб,
Сезимни тилин айырыб,
Джавгурун теге титиреб,
Сарнагъан эди кюкюреб...

Алай бла, Джокка, сау къалыб,
Сезим-сюек да ууалыб,
Киргенча къуу-шуу тешикге,
Сойланган эди тёшекге.

II

Чыкла къурала, тизиле,
Чыкла джалгъана, юзюле,
Къоя ашхылыкъ, хариблик,
Тарих кёргюздю тарихлик.

Санында къайнаб гыйыла,
Мусхамлыкъ джетиб мыйыгъа,

Джокка да къобду-тирилди,
Джашау этекге илинди.

Кёб зат къалса да эсинде,
Къаяны мийик эринден
Нек секиргенин унутуб,
Кечинди кесин булджутуб.

Унутду кызыны тюрсюнюн,
Турмады джылаб, кюусюнюб.
Билген да аяб сёлешди,
Чырт сагъынмазгъа кюрешди.

Эй, Джокка алай тюрленди —
Джазыкълыкъ кебге кебленди.
Тас этиб кефин-суююмюн,
Айланды зыккыл кийиниб.

Болду керексиз кюлюучю,
Джалан аякълай джюрюучю,
Бармакъла кысты джарылыб,
Табанла халек къаралыб....

Бир зат сездире, башхарта,
Оюмун къуджур кысхарта,
Джасады хар бир хапарын,
Оюннга бура ахырын.

Ол алай кюле, харх эте,
Терслик тюзлюкню кюсете,
Азаблы джылла оздула,
Адам тюрсюнле тоздула.

Оноу кёб кере джангырды,
Бирде насыбха чакъырды,

Бирде келишди, джарашды,
Бирде джангылды, талашды.

Халкъны бёлдю да экиге,
Кёзюу тюкюртдю бетлеге,
Болюб кечимсиз, хунерсиз,
Къаджаулашдырды хатерсиз.

Бирин, джарлы, деб махтады,
Бай, деб бирсини къыстады —
НЭП-чи кулак деб, терследи,
Терслеую къаты дерследи.

Сен ийнанаса Аллахха,
Къуллукъ этгенсе патчахха,
Деб да кёблени къоратды,
Тузакъ тешикден къаратды.

Джау ачханында къазауат,
Биригиб тозъан джамагъат,
Себеб табханча Аллахлан,
Джуртну къутхарды пелакдан...

Джокка уа, къалыб джаб-джангыз,
Къалыб къартлыкъда оджакъсыз,
Бола хар кимни къонагъы,
Айламды кюлкю къаныгъыб.

Зауаллы эди джюреги —
Бар эди джангыз тилеги:
«Келирсиз ёлген джериме,
Аида салырсыз кёрюме»...

Ол алай кюле, харх эте,
Терслик тюзлюкню кюсете,

Джерибизден да кысталдыкъ,
Къайтыб келиб да джыладыкъ.

Шашхан джанлача къууаныб,
Тюзлюк джашар деб ийнаныб,
Джыладыкъ, къараб Джоккагъа,
Джюрекле кюе джокълагъа...

III

Джанбаш кийди да бокканы,
Бир джаш уланчыкъ Джокканы
Ойнаб сынаргъа кюрешди,
Ма былай-былай сѣлешди:

— Джокка къарнашым, алауган,
Бир ханар айтчы джашаудан,—
Чакъыргъаилада кечине,
Ышыкъ табаса кесинге.

Сизни уа энчи юйюгюз —
Ол тыбыр атлы нюрюгюз —
Бармы эди? Эсге бир тюшюр,
Мыйында джууаб бир бишир...

— Эй, юйюбюз а — дыранбаш,
Тюбю, хунасы — сослан таш,
Оджагъы — тютюн кекелли,
Бачхасы — дугъум кѣкелли.

Эй, ол юйюбюз, кенгарбаз!
Болуб турсанг да джелалмаз,
Ала уа билди власть сени,
Сала уа билди правленни.

Къабыргъанга да кёндөлөн
Тагъыб къыб-къызыл бир гетен,
Джазды бир чыммакъ чакъырыу:
«Кулакга — исси къабдырыу!»

Агамы санаб лишённга,
Тюшгөнсе, деди, ышаннга,
Эки ёгюзюн да сыйырды,
Сыйырды гылджа сыйыры.

Кесин да узакъ джашырды —
Баяут таба ашырды...
Эй, ол юйюбюз, юйюбюз —
Ол джарыкъ, тыбыр нюрюбюз —

Майнама къапхакъ тюбюнде,—
Деб, тутуб джашны дженгинден,
Умурса тебе кёргюздю,
Хархны кызыугъа киргизди.

Аны ол кюлюб къатыуу,
Кюлюуде ичин тартыуу,
Къуджур джылаугъа ушады,
Джюрек джаууму ашады.

IV

— Джокка зауаллы, анангдан,
Эгешчигингден, атангдан
Хапар айтыб да бир эшитдир,
Аны эсима бир джетдир...

— Эй, аначыгъым — къалачыкъ,
Дунияны суйген кёлачыкъ...
Аулаб джыйгъанлай къаймакъны,
Аллыма салыб табакъны,

Ышара эди бек джарыкъ,
Ма мен а — Аллах сакъларыкъ —
Мыллык атаем ашаргъа,
Эки къабханлай бошаргъа.

Анам хариб а, ышарыб...
Эгешчигим а — джумарыкъ
Тауукъчукъ кибик бир затчыкъ,
Келбөгден туугъан суратчыкъ.

Ол манга джырлаб башласа,
Зынг-зынг ауазын бошласа,
Чыгъыб Баяут арбаздан,
Тюшгенча эдим Кавказгъа...

Атам а, таугъа ушатыб,
Бир тебе таба баш атыб,
Кечине эди алайда,
Терекле тюбю курайда...

Ючюсю бирге ол элде
Къалдыла къумлу тебеде...
Барыб, излерге тырмашдым,
Излей, ханслада аджашдым...

Бир ханс ёсенди, ой, анда,
Джерк кёкенлеча ма мында,—
Къарасанг эди ол хансха,
Къарасанг эди, ха-ха-ха,—

Деб, сёзле миндеб эсинден,
Тутду да джашны дженгинден,
Джерк кёкенлени кёргюздю,
Хархны кызыугъа киргизди.

Аны ол кюлюб къатыуу,
Кюлюуде ичин тартыуу,
Къуджур джылаугъа ушады,
Джюрек джаууму ашады.

V

— Хапарлы болдум юйюнгден,
Энди бир айтчы динингден,
Бармы эди, Джокка, ийнамынг,
Ийманлы этген ийманынг?

— Дни деб, айтаса межгитге,
Минара башлы мийикге...
Бар эди ол да — мен билген,
Къаргла айырыб бек суйген.

Табына айгъа, джулдузгъа,
Дуня джыйылыб намазгъа,
Болур болмазлай экинди,
Иш кыла эди афеңли.

Межгит къатында безирге,
Ойнаргъа, хауле джюрюрге
Джарамайды, деб атала
Сакълай эдиле хатадан.

Сонгура элде комсомол,
Кесине ача джарыкъ джол,

Межгит чачаргъа ашыкъды,
Манга да ташла ташытды.

Майнама, энди алайда
Джашла ойнайла майданда,
«Мать да», дейдиле джекире,
Чагъыр ийисчик кекире.

Эй, хунбейчикле, бейчикле,
Бек джанадыла кёзчюкле,
Билмейле чыртда гюнахны,
Сагъынмайдыла Аллахны.

Хаб-хазырдыла хар затха,
Чач десенг, санаб насыбха,
Оллахий, джангыз сагъатха
Школ да чачарла, ха-ха-ха, —

Деб, сёзле миндеб эсинден,
Тутду да джашны дженгинден,
Дауур-схойюрню кёргюздю,
Хархны кызыугъа киргизди.

Аны ол кюлюб къатыуу,
Кюлюуде ичин тартыуу,
Къуджур джылаугъа ушады,
Джюрек джаууму ашады.

VI

— Суймеклигинг а, сезиминг?
Бармы эди аллай кёзююнуг? —

Деди дагъыда фыргъауун,
Тохгатмай ойнаб сынауун.

— Не зат? — деб Джокка илгенди,
Бети-къуту да тюрленди,
Къарады кёзюу алагъа —
Соргъаннга, узакъ къаягъа.

Къатылгъан эди ол налат —
Кюлюу къорады олсагъат.
Уллу тамчыла чыгъара,
Кёзле джандыла, агъара.

Ала, тауушсуз кычыра,
Соргъанны кери къачыра,
Уллудан уллу болдула,
Бир кыыз сыфатдан толдула.

Кёрмейин андан башханы,
Кёнделен джырыб бачханы.
Нени эсе да ангылаб,
Джокка ташайды тынгылаб...

VII

Ах, билсем эди акъылын,
Ызындан чабыб-атылыб,
Тутарем эки кёолундан,
Тартарем зыккыл тонундан.

Терек болурем тыяргъа,
Индек болурем джыгъаргъа,

Къоймай аллына атларгъа,
Джыгъарем джанын сакъларгъа,

Эки бутундан къучакълай,
Илиир эдим ыргъакълай...
Айхай, чабсам да аяргъа,
Кечигиб джетдим къаягъа:

Джыйылыб эди джамагъат,
Толтурургъа деб осият —
Тилегенича салыргъа
Елген джеринде къабыргъа.

Керекли адет къылыныб,
Кёрге сыны да салыныб,
Мен, сагъышлана, ахсына,
Къарадым къая башына.

Эй, титиретген мийиклик!
Къаллай таукеллик, джигитлик
Керекди сенден чынгаргъа,
Чынгаб, дагъыда чыгъаргъа?

VIII

Алай чыгъаргхан эсе суймеклик,
Ой, къалай кючлю эди кюймеклик!
Алай этдирген эсе ачылыкъ,
Ой, къалай уллу эди къаршчылыкъ!

Алай чыгъартхан эсе алджаныу,
Ой, къалай таза эди ышаныу!
Алай этдирген эсе гюнахы,
Ой, къалай сыйлы эди Аллахы!

Сюеле эди, джазыуча, бир тау:
Нарат чегети — кюрешиб джашнау,
Мермер ташлары — тамал асыуу,
Терен ранлары — чекген джарсыуу.

Суу бара эди тауну тюбюнде:
Таза гарала — кючю терендеи,
Келбет берген а — кюмюш шоркъасы,
Джарсыулары уа — тозгъан джагъасы.

Мурдарлыкъ, бир кюи къараб башындан,
Умутун юзмей юзер ашындан,
Ол тау бла сууну аяялмады,
Фасыкълыкъ этмей къораялмады.

Кёкню чартлата, тауну атылтды,
Ууакъ таш этиб, къаннга батылтды,
Алайда джер-джер джарадан тола,
Джашил наратла джонгурчха бола.

Кесекден суу да къуруду халек,
Къаран болду да къалды тегерек,—
Тау мермерле бла кетди тамыры,
Тау наратла бла кетди амыры.

Тамал-амал да, джарсыу-къууанч да,
Тамблагъы кюннге таянч-ышанч да
Ууакъ таш болуб чачылышдыла,
Джерге окълача чанчылышдыла...

Сабий-къууанчым белден кескииб,
Ой, ма мени да алгъын эсим

Зорлукъ аллайын кюйдюрген эди,
Джериме къара кийдирген эди.

Ташла тюелле чачылгъан алай:
Ол тегерекде табигъат джылай,
Чачыла эди, ой, джурт къудретим,
Джазгъы талпыуум, сыйым-адетим.

Ташла тюелле чачылгъан алай:
Къутургъан ассы, халкъымы къуллай,
Тау эмчегинден айыра эди,
Насыбын-динин сыйыра эди.

Таулу джырым да, джаралы болуб,
Къапаты сыныб, унугъуб-онгуб,
Исси къумлагъа кёмюле эди,
Азаб ыркымда термиле эди.

Ташла тюелле чачылгъан алай:
Табигъат тейри-Апсаты сарнай,
Къабырла элсиз къала эдиле,
Терсликни бирден къаргъай эдиле.

Ол ассы, къыстаб тауларыбыздан,
Сыннга салынган ташларыбыздан
Джангы юй-межам ишлете эди,
Джюрекден тишлик тишлете эди.

Ташла тюелле чачылгъан алай:
Орус-къазах да къайгъырыб джылай,
Башха джерлеге ёлюк тегюле,
Ёсе эдиле бушуу тебеле.

Ол ассы бизни сыйлы джерлеге —
Тау тепнелеге, алан элlege —

Башха атланы терк джаза эди,
Энди къайтмазла, деб база эди...

Аллахха шукур — келмей ахыры,
Юсюлмей къалды миллет тамырым,
Тюзлюк къутхарыб, къарачай джырым
Биягъы кёкге чыкъды акъырын.

Къыйындыкъ салгъан джарасын багъа,
Тебреди ёрге, къанатыи къагъа,
Джашау татыудан юлюшюн ала,
Тюзлюк къайтыуну белгиси бола.

ОНБИР ДАУ

Биринчи балам — биринчи къызчыкъ,
Джашагъан эдинг дуняда азчыкъ,
Аягъын кёрмей толлукъ джылынгы,
Ауур джюк этиб, онбир айынгы
Къалагъан эдинг мени бойнума,
Сууукъ бушууну сугъуб къойнума.

Къутулалмайын джетген ауруудан,
Эки кёзююнг ахыр къарыудан,
Дыгалас этген ахыр тилекден,
Джукъланыб баргъан буржу джюрекден
Къарай эдиле кёзюме алай,—
Онбир къазанда къайнагъан даулай.

Ол кюнден бери мен онбир отда,
Тохтаусуз джаннган онбир шынкъартда
Джаным да джана, эсим да къайнай,

Бушуу сарыубек джюрекни чайнай,
Джашайма, билмей тынчлыкъ татыуну.
Сезмей къууанчын джырны-тартыуну.

Джашайма онбир тамакъдан чыкъгъан,
Онбир таракъда мыйымы чакъгъан,
Ычхыныб тардан, баш атыб джардан,
Онбир ышанчны къоратыб баргъан
Бир кюу ырхыны кёмеуюлюнде —
Ахыр къарамны термилиуюнде.

О кетген бала, татлы муратла
Берген эдиле учар къанатла:
Ала чыгъарыб джандет кёгюме,
Ала джетдириб насыб чөгиме.
Ала тюбетиб алтын кюзюме,
Кёрюне эди бу зат кёзюме:

Сен бир чырайлы, ариу къыз болуб,
Къарт анангы да тилеги толуб,
Эл къатындагъы гюллю талада
Орналгъан сейир, чыммакъ къалада
Согъулуб къобуз, ачылыб оюн,
Баргъанча эди джазгъыда тоюнг.

Кёрюне эди кёзюме алай —
Джылы тау аяз сакъалын сылай.
Бир нарт да, миниб бир чыммакъ атха,
Ёрлеб келгенча тебенден чатха,
Ышара-джарый эки джаягъы,
Къолларында уа — алгъыш аягъы.

Ол келе эди, джюгенини бошлаб,
Элиме, сеннге алгъышын башлаб,

Къолларын тойгъа узата-соза,
Гоппанында да чайкъала боза.
Кетмесин боза тѣгюлюб джерге,
Деб чаба эдим мен, къобуб ѳрге.

Биринчи балам — биринчи къызчыкъ,
Джашагъан эдинг дуняда азчыкъ:
Къоратыб сени кечимсиз джазыу,
Тас болгъан эди нюзюрлю джазым, —
Кѣгде къаралыб кюмюш булутум,
Къармалгъан эди тойлу умутум.

Онбир айында джанынг юзюлюб,
Онбир дауунг да сафха тивилиб,
Къайгъылы къагъа терезелени,
Кече да, кюн да джокълайла мени...
Нек къалды, бала, башынг пелакха?
Къурманмы болдунг сыйлы Аллаха?

Къайдам, аджалдан къутхармай сени,
Сау эталмайын кѣбген безлени,
Кѣзчюклеринге мыдах къарагъан,
Амалсызлыгъын сезиб къорагъан
Дохтургъамы эди биринчи дауунг,
Аууз ачалмай, къымсыз джылауунг?

Ёсюб, соруула бермезге суююб,
Кѣб къыйынлыкъны билмезге суююб,
Кетдингми, бала, сен алай эртде?
Къалай тутаренг назик джюрекде
Акканы кюйген-ѳлген хапарын —
Ачы къазауат юзген къадарын?

Огъесе кетдинг болурму бизден,
Къайда эсе да бир узакъ тюзден
Эгешчигими къайтмай къалгъанын —
Кёчгюнчюлюкге ашау болгъанын —
Эшитирге къоркъуб аузумдан мени?
Аны ючюнмю джумдунг кёзлени?

Айыргъан кибики тутхан динимден.
Къайдам, мени да ана тилимден
Айырыб-юзюб кёб тутханларын,
Кёб миллет сырны къурутханларын
Эштиб, джюрегинг къыйналмаз ючюн,
Кетдингми, бала, бошалыб кючюнг?

Огъесе, аллай терслик-фасыкълыкъ
Халкъгъа джетдирген итлик-ачылыкъ
Есген тёлуге энтда къатыла,
Ана тилим да аз-аз атыла
Баргъанын кёрмей къалыргъа суюлюб,
Тауусулдунгму бушууда куюлюб?

Къайдам, дагъыда не ючюн кетдинг?
Алгъаракъ сезиб, сагъышмы этдинг
Бир къауум къызны, джашны юсюнден,
Тау адетлени ала кюн-кюнден
Барадыла деб унута-къоя,
Тив джалавлыкъда бетлерин джоя...

Огъесе, бала, болдунгму къурман,
Къорамасын деб миллетден нйман?
Ма ол иннетни санаб кюрешге,
Санаб керти да эркиши ншге,
Кетдинг болурму, къызма деб къораб,
Уланлы бол деб, кёзюме къараб?..

Къорадынг, бала, онбир дау салыб,
Кюн сайын башым сагъышха къалыб,
Эсим кетеди таурух къалагъа —
Умутум ачхан тойлу талагъа,
Къараб кёреме огъурлу къартны, —
Майна тик ёрге бургъанды атны.

Келеди сабыр, джюгенин бошлаб,
Миллетге-элге алгъышын башлаб,
Къолларын бизге узата-соза,
Гоппанында да чайкъала боза.
Кетмесин боза тёгюлюб джерге,
Деб къарнашчыгъынг къобханды ёрге...

Джыгъылыб къалмай, абынмай ташха,
Чабыб джегерми ол сыйлы къартха?

АЙТЫРМА, АНАМ

Не барды, айтмай ичги сёзлени,
Чыдаб туруудан сокъур тёзюуде?
Нек табхан эдинг, анам, сен мени
Аллай фыргъауун, ассы кёзюуде?

Болса уа мени туумай къалгъаным,
Кёрмей къалырем азаб кюнлени,
Эсиме тюшюб ма ол джылларым,
Къаты кысмазем бюгюн тишлени.

Ана сют бла ичненем бирге
Отуз джетинчи джылны ууларын,
Мен сени бла тюшгенем бирге
Джаханим огъа, кюе санларым:

Сени кьойнунгдан къараб ашыра
Тузакъгъа кетиб баргъан атамы,
Сезген эдим, джылаб кыгычыра,
Хатасыз джаннга джетген хатаны.

Джетиб дагъыда ачы хатала —
Бире джууукъдан, бире узакъдан,
Къайтмай эдиле джарлы атала,
Кими урушдан, кими тузакъдан.

Мурдар къазауат, шау кечгюнчюлюк,
Ичги терсликле, тышкы гюнахла,
Оу аллахсызлыкъ, ит тилчичилик,
Ийнамны теблеу, башха пелахла

Джалгъашханелле, болуб тогъайла,
Шайтан джорукъну сынджырларына,
Салынганелле къадау бугъоула
Халкъны сырына, шам джырларына.

Ол тогъайланы хар биринден да
Атам-анам да ётдюле тёзе,
Ала бла бирге ётдюм ма мен да,
Фасыкъ зорлукъдан кыйнала, безе.

Еталмайын да къалдыла кёбле,
Къумлу тюзлеге бола ашаула,
Кёбле къаралла джан бере кёкге,
Аллах, бир оноу эт деб джашаугъа...

Нек табхан эдинг, анам, сен мени
Аллай фыргъауун, асси кёзюуде,
Деб сагъынама къара кюнлени,
Энтда джыламукукъ кетмей кёзледен.

Огъесе, анам, биргелей тѣзген
Тынчыракъ болур, дебми табханенг?
Табхан кюнюнгде: «Къойнумда ёсген
Ирият берир»,— дебми айтханенг?

Алай эсе уа, бушуулу анам,
Мен айтмай къоймам ичги сѣзюмю,
Къайтырча санга ышапыу-ийнам,
Айтырма сюрте эки кѣзюмю.

Мен толтурурма борчну уланча,
Ётерге керек болсам да отдан,
Зорлукъ чырмалыб уулу джыланча,
Буууб къойса да кълумдан-бутдан.

НЕСИЗ МЕКЯМ

Къалгъанлы мекам адамсыз,
Эшиги ачы джызылдай...
Ичинде, бола тынгысыз,
Аяз джашайды джангызлай:

Джызылдаб тургъан безгиден
Безе, болумну сюзеди,—
Ууалыб тюшген кюзгюден
Тая, джер-джерге джюзеди.

Анача, кириб гѣзеннге,
Джумуш излейди кесине,
Саллыкъча къачхы кѣзюуде
Татлы хантланы тепсиге.

Бирде, атаны сагъына,
Кюсейди аны ауазын,

Ол к'айтырык'ча ызына,
Тансык'лай эски арбазын.

Мутхуз терезе к'езледен
Бирде к'арайды ол к'ызлай,
Атлыны эслеб ёзенде,
Сак'лаб тург'анча к'ымсызлай.

Бирде уа, джашча, арбаздан
Эсин иеди суу ызг'а,
Сёз айтырык'ча бираздан
Суу алыб келген бир к'ызг'а.

К'ялг'анды мекям адамсыз,
К'ымсыз турады джансызлай.
К'ёрсенг, боласа тынгысыз,
Санынг-джюрегинг джызылдай.

Муну насыбын кесерге
Терсликми узатды кезлигин,
К'ёчюрюб, буруб джесирге,
Джутдуму адам юзюгюн?

Джегдириб ууув-хатасын,
Урушму к'ойду джансызлай
Ог'есе, ёлюб атасы,
Джашмы джанлады антсызлай?

К'арайма джюрек джызылдай —
К'ялг'анды мекям адамсыз,
Ичинде джашай джангызлай,
Аяз да болду насыбсыз.

ЁРЕ ТУРУКЪ

Айлана барыб солур иннетде,
Бир ёре турукъ кёрдюм чегетде,
Къабугъу кетиб, бутакъла сыныб,
Юсюн джарылгъан джарала сылыб.

Тюбюнде аны — мазаллы къуууш,
Къара тамагъы эте бир таууш,
Джаны болгъанча, терен ахсына...
Бардым къатына, бек джазыкъсына.

Не болду санга, джазыкъ джохарым,
Не дейди сени бушуу хапарынг?
Кимни эсе да терслиги татыб,
Ууун кёлтюрмей, къалдынгмы къатыб?

Огъесе сеиде башхамыд бушуу —
Нек болду чакъгъан тюрсюнюнг
къуу-шуу?

Кёрюб анада агъаргъан чачны,
Урушда ёлген субайсан джашиы

Джылауун эте, къачдымы къанынг,
Ала ючюнне кюйдюмю джанынг?
Огъесе, уруш талаб кесинги,
Окъ-тоб джырдымы сени эгинги?

Не уа, экеулен табмай бир-бирин,
Тас эгдиле деб суймекликлерин,
Эритгенмисе сен джюрегинги,
Сездиралмайын ич тилегинги?

Огъесе ма бу джуртну инсаны,
Болмай мадары, башха хыйсабы,

Айырылгъанед деб тыбырындан,
Бушуу тийдими тюз тамырындан?

Айлана келиб солур иннетде,
Сени кёрдюм да ма бу чегетде,
Кёб затны кёзге кёргюзе эсим,
Сени орнунга тюшгенча кесим,

Турдум алайда мен иги кесек,
Болуб замансыз кьатхан бир терек,
Къабугъу кетиб, бутакъла сыныб,
Юсюн джарылгъан джарала сылыб.

КЮЗГЮ

Эсимдеди олтургъаны акканы.
Гулочуна салыб ауур кьолланы...
Джыйрыкълада окъуй эдим чакъланы,
Джарсыуларын кыйыын джашау джолланы.
Юч джыйрыкъ а — айырылыб теренле,
Чырайына бычакъ ызча киргенле,
Эсеи кетмей, юч джарача кьалгъанла:
Зорлукъ ырхы алыб кетген уланла,
Сыйырылгъан кьол кыйыны-хурмети,
Аллахсызлыкъ оюб кетген межгити...

Ма энди уа мей кёреме аллайын
Атамы да анга ушаш чырайын.
Майна, аны бетине да юч джыйрыкъ
Тюшгендиле, болуб ачы кыйынлыкъ:
Эзеу болуб талагъалла хыйсабын
Тыш душманны ёлюм джайгъан азабы,

Отузунчу джылланы да фасыгы,
Джашха атасы кьойгьанны да азлыгы...

Кюзгюдюле акка, ата чырайла,
Бет джыйрыкъла — эсибизге тагъайла.
Ол кюзгюде кесими да кёрдом мен, —
Ёмюрлюкге кетмезликча этимден,
Юч бушууум къарайдыла бетимден:
Аккам бла атам ючюн джарсыуум,
Кёчгюнчюлюк салгъан джюрек ачууум,
Терслик джарты джолда кьойгъан талпыуум...

Энди мен да, болуб бушуу къаранчха,
Къолларымы саллыкъмамы гулочха?
Акканы да, атамы да, мени да
Кюйгенибиз, сезиб-чегиб нени да,
Турлукъмуду юч къат болуб бошуна,
Тёгюлмейин къаллыкъмыды тышына?
Ийнанам, ийнанмама мен анга,
Къайтыб, бегиб эм биринчи магъана,
«Ючеу» деген сёзге деу кюч берилир —
Джашау чархха юч дюлдюр ат джегилир.
Ол ючюсю — Ийнам, Акъыл эмда Эс —
Джюрекледе тюзлюк огну джагъарла,
Юч тёлюню юч джарсыуун джыгъарла!

МЕН ДА АНАМЛАЙ...

Аман аууздан чыкыгъан къаргышлай,
Къышхы кечеде тынчлыкъны джыра,
Ачы сууугъу, къабыр тауушлай,
Буз тырнакъла бла джюрекни къыра,

Этда эштилиб биягъы улуу,
Болду чегетде джыйын джанлы шум:
Келтиред кийик адетни къылыу
Бёрюге — азыкъ, башхагъа — бушуу...

Ма быллай оюм мыйымы ашай,
Эсге тюшюрдюм сёзюн анамы:
«Бёрю ёчюксе, улууун башлай,
Къошну кетеди, дейдиле, дамы.

Ит улуса уа, бёрюге ушай,—
Джарсыйды, дейле, юйню адамы»...
Улугъан таууш, бир ауур ташлай,
Хаман тураед къыйнаб анамы.

Ана къоркъууну, ана сёзлени
Мен да кёргенем кертиликлерин:
Ерге тургъуза тёпне тюклени,
Улуй эдиле элни итлери.

Ма ол кюн, элни итлери кибиқ,
Къойла, ийнекле бирден къычыра,
Таула, башларын энишге ийиб,
Джылай эдиле, бизни ашыра...

Ма андан бери улугъан таууш
Эштсем, джабаргъа излейме къулакъ,—
Болад кюкюреб тургъанча аууш,
Болад юзюлюб баргъанча къулакъ.

Кёчгюнчюлюкню тюрсюню эсге
Кириб къалгъанды ачы улуулай,—

Улууну эштсем, сагъайыб, элге
Тынчлыкъ тилейме мен да анамлай.

МЁРЕЗЕ

Къачыб шахарда къалабалыкъдан,
Джай чилле кибик къызгъан ишимден,
Джанлаб талпыуну къысхан тарлыкъдан,
Басдырыкъланган аман тюшюмден,

Келдим элиме, ата юйюме,
Анам аллыма чыкъды ышара,
Тынчлыкъ-эсенлик сорду сюйюне,
Ауругъанын да менден джашыра.

Гёзенчик таба чабды къайгъырыб,
Тёрню солутду, ачыб терезе,
Туч табакъымы табды айырыб,
Салыргъа кюсеб манга мёрезе.

Исси мёрезе созулду тамам,
Чулгъаб ашадым агъач къашыкъгъа,
Туурамдан къараб, джарыды анам,
Къууанды манга — чалбаш «джашчыкъгъа».

Къууанды ауруу келмеген кибик,
Болмагъан кибик ачы къазауат,
Кёчюу пелахны кёрмеген кибик,
Къырылмагъанча таулу джамагъат...

Кетгенимде уа, джюреги тараб,
Кюн амангача джабды терезе.
Олтуруб сытды, табакъгъа къараб...
Джыламукъму эди, анам, мёрезенг?

ДЖУРТУНГА КЪАЙТЫУ

Къайтыу къууанчым!

Кёлтюр да ёрге,
Мен суйюнюрча бу сыйлы джерге,
Мийик ауушка, атхача, миндир,
Джуртну джылыуун къаныма сингдир!
Сора тубюнде чегет тенгизге,
Ачыкъ талагъа — ала кюйюзге —
Тюшюр да дженгил, аркин бир солут,
Нызы ийисден, гюл нюрден тогъут!
Туугъан джерими — Сынты элими —
Сырындан толтур такъыр кёлюмю.
Джырыма сен къуш къанатла сайлат,
Сёзледе шоркъа бурчакъны ойнат,
Алагъа мермер келбетни татат,
Сапыран чабакъны бояуун саркъыт,
Бозаны къууат кефинден тогъайт,
Айранны ёзлю дамындан гамайт!

Къайтыу къууанчым!

Тилейме сенден —
Бушууну бираз кери эт менден,
Унутур кибик эт бир кесекге
Джетген азабны таулу миллетге,
Тейри къаргъагъан ачылыкъланы,
Ангы кечмезлик аргыкълыкъланы...
Ёзге бармыды файда тилекден,
Къорамай эсе джарсыу джюрекден?

Къайтыу къууанчым —

джюрек талпыуум!
Туугъан джерими тогъу татыуун,
Тогъу, ичгенча джандет сууундан, —
Олду дарыбыз хар бир бушуудан.

Ма ол татыуду джараны бакъгъан,
Тыбыр отланы ышырыб джакъгъан.

Джуртунга къайтыу — джазыуну чегну,
Джангыдан туууб, джыламукъ тѣгюу.

КЪЫЗГЪАН НАЛ

Ачы къагъылыб ауур къонгурау,
Кюкюреу этди кѣкню сангырау.
Огъай, джангылдым, алджагъан этдим —
Уллу джылкъыны кишнеуюн эштдим.

Аджаллы учун бек джити къыя,
Булутла ичин сылды элия.
Огъай, джангылдым — бир къурч сыбыртхы
Джылкъыгъа тийди бек къаты-гырхы.

Сескек булутла, этек чюйюрюб.
Къау-къуу болдула, бирден юрюлюб.
Огъай, джангылдым — къоркъуб, сагъайыб,
Атла юркдюле, джалкъа къайырыб.

Ракета кѣкге дууулдаб чыкъды,
Джанкъылыч джерге кѣлекке атды.
Огъай, джангылдым — тие саныма,
Къызарыб тюшдю бир нал аллыма.

Олсагъат эсим, эмилик атлай,
Туякъ тюбюнден джилтинле чартлай,
Ашыкъды джолгъа, къызыу тѣрткюллей,
Таурухлу-джырлы кѣзлеуню излей.

Ашыкъды ары — джашау тѳрюме,
Алгъын суусабым къаннган джериме,
Энди уа аны ахсыныуна,
Адеб терекни къургъакъсыуна.

Акканы манга айтхан дауна —
Сын ташны сууукъ тынгылауна,
Амма тюрсюню джокъланыуна —
Эде бешикте къабланыуна.

Ары — кѳрмезлей мен аман тюшле,
Бир джалгъан затла, бир темир кючле
Тылкъ эталмазча миллет шартымы,
Налсыз къоймазча тукъум атымы.

Ары — кѳзлеуем джыламаз ючюн,
Къушну къанаты ууалмаз ючюн...
О нюр джайкъылыч, къызгъан нал болуб,
Не бек сагъайтдынг, манга от солуб!

КЪОНГУРАУ

Суздаь шахар — тюз аллымда.
Къонгураулу нарт къала,
Такъюзюкле джол джанында
Байракълача чайкъала.

Глиса башла кѳк арада —
Орус махтау мийикде.
Онда, солда — бу джуртлада
Толгъан орус тилекле.

Баргъан суула — джан тамырла,
Баргъан, суу тюл, сыйлы къан:

Джан бердиле, джауну хорлай,
Сюе билген кѣб улан.

Сюе билген ма бу джерин,
Ата-баба тыбырын,
Сюе билген джан нѣгерин,
Джашлыкъны да хур джырын.

Шукур анга — турсунмайын.
Онгладыла горданы,
Бойсунууну онгсунмайын,
Хорладыла орданы.

Эресейни алтын бетли
Ариулугъу къалды сау, —
Ёрге чыгыб, ёхтемлиги
Къакъды кѣкде къонгурау.

Эх, тогъуом, джюрек джашнай.
Ариулукъдан — хауадан,
Есенинлей — рязань джашлай,
Эсирейим мен андан.

Невскийча, пелвуанча,
Бу кенгликни сезейим,
Болуб Юрий Кузнецовча,
Орус джыргъа сингейим.

Сингейим да, мен алагъа,
Иннет къарнаш болайым,
Къаршчы эдик бир джаулагъа,
Деб тарих дерс алайым.

Алайым да, таугъа тартыб,
Мен аланлай къалайым,

Тау башында, зынгырдатыб,
Эс кьонгурау кьагъайым.

Джау тюб этген тау эллени,
Къалаланы санайым,
Ма ол тыбыр ёзенлени
Хар бир ташын сылайым.

Тиним къакъсын кьонгурауун
Суздаль бла биргелей,
Душманлагъа айтсын дауун,
Эс бюртюкле себелей.

Дауну эштсин иннетлени
Тунчукъдургъан хар терслик,
Зорлукъ этиб, миллетлени
Унукъдургъан хар итлик.

ЭС

Тешик...
Фасыкълыкъ турады
Тешикледе тузакъ эшиб,
Джер тюбю тахсаны
Бир ачайыкъ, биз да тешиб.

Лобан...
Къзады топуракъ,
Талаланы эте къолап,
Не затны излейди
Дыгаласда бу сокъур джан?

Джылан...
Киреди тешикге,

Тогъурукъча ичинде къан,
Джер юйде, теренде,
Болгъан кибик бир аджашхан.

Тюкю...
Къачады тешикге,
Кеси аллына къоркъуб, юркуюб,
Къарангы гёзенде
Джашыргъанча алтын джюкню.

Джубран...
Сюеди джер тюбюн,
Сюйгенине бола хайран:
Тешикге джыйгъанды
Эминасы уллу заран.

Джаула...
Сакълайла, ма бизде
Эс ёлсе деб, хазыр бола,
Хар бири аузуна,
Тырнагъына ууун сала.

Адам!
Эсинге бек сакъ бол,
Сер этмезге къадал тамам,
Сер болса, тешикге
Тартар аны хар бир джаман.

Сакъ бол!
Кёз къармар лобанлыкъ,
Ууун джаяр джыланчы джол,
Терсейтир тюкюлюк,
Ауруу берир джубранчы къол.

Эсинг...

Ол ёлсе, к'яаллык'са

Ёретинлей ёлюб кесниг...

Ойлашдым, джарсыудан

Тилимдиле кесиб-кесиб.

ДЖЫЛАН

Фахмуду джанланы азсыныб,
Бир джерде мыйык'лы ассины,
Этдиле тамада-бачама,
К'яралг'а насыб джол ачарг'а.

Ол затха тамам бек к'юуаныб,
Сарыубек к'ёзлери сууланыб,
Умутун ичинде к'ыллады —
Мыйыг'ын онгсунуб сылады.

Даг'аяма сиздеги сырлаг'а,
Эжиуме сиз айтхай джырлаг'а,
Буруума солчуг'а-к'ыйык'г'а,
Деб тийди даг'ыда мыйык'г'а.

Ог'айлы табарча аджалын,
Орналсын к'айда да таджаллык'ъ
Деб, бура буг'ёуг'а к'урчланы,
К'ёб бурду ол мыйык'ъ учланы.

Заранлы к'юл бла сылана,
Мыйыг'ы ушады джыланнга —
Эки уч эки баш болдула,
Тилини ууундан толдула.

Эки-эки кѣабдыла, кѣакъдыла,
Кѣабыргѣа, зиданга тыкѣдыла...
Аллахха джетди да хапары,
Кѣарышды-таргынды кѣадары.

Алай а, бушуу сѣз айтылыб,
Сокѣурлукъ кѣблеге кѣатылыб,
Атмайын джаханим кѣрюне,
Салдыла кешене тѣрюне.

Ичине джылаанлыкъ джыйылыб,
Кешене тебреди кѣыйылыб.—
Сонгура онѣуун табдыла,
Чыгѣарыб, тышына атдыла.

Фасыкѣлыкъ турсун деб ташада,
Кюйдюрюб, сукѣдула ташлагѣа,—
Олсагѣат чыкѣды да бир гыйы,
Ахсынды хунаыи парт сыйы.

Хунада ол гыйы кѣаралыб,
Турады ма бизге аралыб
Чечекли тюрсюнден бир мыйыкъ —
Бир ачы, бир джылаан кѣыйышлыкъ.

СЕН ПАТЧАХ ЭСЕНГ...

Сен уучу эсенг, кийик а джокъ эсе,
Артмакѣда джюгюнг кѣуб-кѣуру окъ эсе,
Шкок бур кесинге, сагѣышха батмайын,—
Хатангы дерти чырт кѣалмаз кѣайтмайын.

Сен алим эсенг, адамлыкъ джокъ эсе,
Этген оюмунг уу джайгѣан тоб эсе,

Асмакъгъа асыл, кызбайлыкъ этмейин,—
Къорамаз ууунг, кесинге джетмейин.

Сен улан эсенг, саулукъдан токъ эсенг,
«Сюеме» деген бир кыыз а джокъ эсе,
Къаядан чынга, экили болмайын,
Кишилик бетни андан кѣб джоймайын.

Сен акка эсенг, тѣлюнг а джокъ эсе,
Юй-тыбыр чохунг чачакъсыз чох эсе,
Къобаннга баш ат, гюнахлы болмайын,—
Аллай тыбырны суу къоймаз алмайын.

Сен патчах эсенг, тюзлюк а тас эсе,
Оноуунг кѣзлени байлагъан чарс эсе,
Ертенге секир, джазыуунг аллайды,—
Халкъ бушуу отха бурулмай къалмайды.

АЙЛАНДЖЮК

Биреулен оноугъа
Къонду джайдакъ,
Джыяргъа юрени
Сютден къаймакъ.

Къаймакъны дагъыда
Сютге бурду,
Андан да къаймакъны
Аулаб турду.

Махтады юлгюсюн,
Джабмай джаякъ,—
Иш болду айланджюк,
Хайыр — оймакъ.

Ийнекни унутуб,
Сютню кьууду —
Къыйырны къыйыргъа
Джалгъаб турду.

Туракълау оюнну
Джайыб кетди —
Къаймакъны, сютню да
Артын этди.

КЪУДРЕТ

Бир заты бир затха келише,
Табигъат шартына базады:
Узун тау киришден энишге
Езенле-къулакъла созады;

Булутла сафлайды хауада,
Акъ турна джыйынлай сюзюлте;
Адетин сакълайды суулада,
Кёк толкъун ырджыла тизилте;

Къум тюзде тёбеле къалайды,
Кернуан къурайды аладан...
Саф джорукъ къуру да алайды —
Келеди къорамай дуннядан.

Адам да, ол затха эрише,
Къурч-темир къарыугъа табына,
Джашайды кюреше-демлеше,
Онглulukъ излеуде алына:

Къурч сафла табигъат сафлагъа
Атлайла, атлайла кенделен,
Къудрет а, эс ийиб алагъа,
Къаш тюйюб къарайды ёргеден.

СЫНАУ

Дуниябыз къуралыб юч затдан —
Кюю нюрден, хауадан, джер къутдан —
Адамлыкъ туугъанды юч шартдан:
Ажымдан, базыудан, муратдан.

Мийиклик базгъанча юч атха —
Тау башха, талпыугъа, къанатха,
Тёбенлик кирибди юч къабха —
Зарлыкъгъа, гюнахха, азабха.

Юч дагъан, ючеулен, ючеулюк...
Бу джорукъ хар затха — ёлчеулюк.
Ол, бизни бир сынаб къараргъа,
Джашыртын тюшгенди арагъа.

Ким хорлар тиллешген-демлешген
Хатерсиа ёмюрлюк кюрешде?
Зарлыкъмы, гюнахмы, азабмы,
Ажыммы, базыуму, муратмы?

Огъесе онглармы кёзюулюк —
Джангырыб барыучу ючеулюк,
Даулаша мийиклик, тёбенлик,
Хамаю да джашарлай тёрелик?

ТӨГЕРЕК

Бир ышанны бек джаратыб,
Мен әсими иеме:
«О» харифни чархха ушатыб,
Айырыб бек сюеме.

«Сегизни» да сөйдюм алай —
Әки чархды ажымсыз,
Къудретлиди тамам тогъай —
Кёрюнеди къыйырсыз.

Дун-дунияны аулаб къайта,
Анычады тинибиз,
Төгерекди, нюр узата,
Кёкден тийген Кюнлюбюз.

Бурулады, анга къарай,
Тобха ушаш Джерибиз,
Тёб-төгерек тамчы къурай
Агъыучанды терибиз.

Боладыла төгерекле
Гырджын, сагъат, къыблама,
Асламына терекледе
Аллайынды хар алма.

Адам баш да төгереки,
Сыйлай билсин ол кесин.
Бир-бирде уа телирекди,
Алайын да эсгерсин:

Төгереки сезген-көрген
Төб-төгerek кёзлерин
Къармагъанча ачы-дюрген
Сокъурлукъну миалери,

Табигъатлы анг къууатын
Ол бургъанды терсине,
Төгереги — отлу затын —
Уулаб кеси кесине.

РАЗЫЛЫКЪ

Тау айрыдан кюн чыгъады,
Кериб алтын къылларын,
Къобуз джасаб, ол согъады
Эртденнигде джырларын.

Джер да анга тынгылайды,
Ачыб кёксюл кёзлерин,
Кимден да бек ангылайды
Кюню мамыр сёзлерин.

Ангылауун сингиреди
Джик-джигине, къанына.—
Джолла этиб, тюшюреди
Нюр къылланы санына.

Ол себебден кенген Джер да,
Будай башча кёрюне,
Разылыгъын джибереди,
Къылчыкъла этиб, Кюнюне.

САГЪЫШЫМ

Джелде тарала джал,
Джилтин ойната нал,
Атым, джолунгу сал —
Къастны иёгерге ал.

Талшы татыуу — бал:
Татлы чабыуда тал,
Джалынг болса да чал,
Джолгъа кергилей къал.

Болсам да ёлюк-сал,
Сенде тюрленмей хал,
Джелге бермейин ал,
Болмай джаубёдек мал,

Атым-сагъышым, чаб,
Насыб багъана таб,
Алыб джанымы сакъ,
Байракъ эт да бир такъ.

БИЗ ЁЛГЮНЧЮ...

Адам ёлгенлей, биз бек тюшюнюб
Сёлешинченбиз:
Сууукъ акъылны отха тюшюрюб,
Багъа бичебиз.

«Алаед фасыкъ, былаед джазыкъ»,
Деб терслейбиз,
Сезалмазлыкъны джашауун къазыб,
Халек элейбиз.

Бирде ёкюлбюз: кечилмезликге
Кечим излейбиз,
Сау заманында этилмезликни
Этиб тебрейбиз.

Бирде даучубуз: адамлыкъ шартха
Таукел къайтабыз,
Сау заманында айтылмаз затны
Къоркъмай айтабыз.

Бирде болады айтхан сёзюбюз
Къатын къаргъышча,
Бирде болады, эриб безибиз,
Сабыр алгъышча.

Ол ёлген адам сау заманда уа
Джууаш атлаек,
Кюе бушуудан, сагъышладан да,
Бир зат сакълаек.

Алай джашатыб тургъагед небиз?
Биз алай некбиз?
Къызбайлыгъыбыз, экилигибиз,
Дерге керекбиз.

Аланла, ёлюб мындан кетгинчи,
Сагъышланымек?
Тёлюбюз бизге айыб этгинчи,
Табышланымек?

Елгенден сора сууукъ оюмну
Туудуруб турмай,
Ача билирмек акъыл къоюнну,
Заман оздурмай?

Ма ол заманда кетмезед ёлген
Багъасын билмей,
Терслик ёлсе да, къалыред бизге
Игилик ёлмей.

БУТАКЪ

Бушуулу болуб, шатык люуюлдей,
Суйгенча белден эки сынаргъа,
Джолну юсюне кёлекке силдей,
Бутакъ термилди тахса ачаргъа.

Тынчлыкълы болуб, муратха джетиб
Джашагъан адам, кёргенлей аны,
«Мынга джиб тагъыб, сенгкилчек этиб,
Бир учар эди», деди, къууаныб...

Азаб тырнакъдан кючден ычхыннган
Кёргенинде уа ма ол бутакъны,
Къачды алайдан, ауур ахсына,
Эсге тюшюрюб ачы асмакъны...

Азаб чекдирген, бара ашыгъыб,
Бутакъны кёрюб, къоркъуугъа батды,—
«Къалмасын зорлукъ бир кюн ачылыб»,
Деб, дженгил кесиб, къулакъгъа тартды...

Кёл кенгдиралмай ачыб тахсаны,
Ол хариб бутакъ алай къорады,
Терекде къалгъан тюбю уа аны,
Бир уллу кёзча, дертли къарады.

КЪЫШ

Чал къартлыкъча, джетди джылны
сууукъ къышы,
Кюмюшленди тау джуртуму юсю-башы,
Къар тазалыкъ тюрлендирди табигъатны,
Кёзбаулугъун кери этди хар бир ватны.

Къорады да джайгъы джашил гёбеллиги,
Ачыкъ болду хар терекни тереклиги,
Тюз кёрюндю хар ауушну мийиклиги,
Джанууарны къызбайлыгъы, бёгеклиги...

Къыш бла къарглыкъ...

Бирчадыла болумлары —
Джангыз бирди сурат салгъан бояулары:
Алдаулукъсуз кертиликди ма ол бояу,
Анда джокъду хатер этиу неда аяу.

АХЫР СЕБЕБ

Къыйынлыкъ атды экеуню
Бир тюзге — къызгъан табагъа,
Адетлеб кесин теджеуню,
Аджал къаратды обагъа:

Къумданды бютеу тегерек —
Суу джокъ ичерге-тогъургъа.
Кёрмезсе кёкен не терек —
Салкъын табмазса солургъа.

Бир джерде барды бир кёзлеу,
Деб экиси да, таралыб,

Тирилик бере суу излеу,
Алгъа бардыла къадалыб.

Талшыу отларын тауусуб,
Джууукълашдыла алайгъа, —
Ышанчны боркъ-боркъ тауушу
Ачыкъ эштилди алагъа.

Алай а, анга джетерге
Джетмейин къалыб кючлери,
Кёзлеу тауушка — ол джерге —
Ийдиле бюгеу эслерин.

Андан сора уа бурдула
Эслерин бири бирине,
Биразны къараб турдула,
Кёзаледе тилек кёрюне.

Суу теджегенча кёзлеуден,
Бир-бирине кёол узатыб,
Ахыр себебни кёзледен
Ичдиле, суугъа ушатыб...

КЕРТИ КИШИГЕ

Керти кишиге керти гюл —
Биринчи жанкъоз,
Экинчиси уа керек тюл,
Юзмегенлей оз.

Керти кишиге тин ёкюл —
Ата тыбыры.

Тойгъа къобуз да керек тюл,
Ол бѣлсе джырын.

Керти кишиге ана тил —
Сыйгъа элтген джол.
Кюнюне кюн да керек тюл,
Джабылгъанлай ол.

Керти кишиге кѣк кѣксюл,
Атмаса шаргын, —
Джуртсуз насыб да керек тюл,
Керек тюл алтын.

Керти кишиге къурум, кюл —
Джоюлгъан аты.
Атсыз джашау да керек тюл,
Керек тюл татыу.

Адамлыгъынга бол мюкюл,
Кертилик этсенг...
Ийман да, дин да керек тюл,
Кишилик кетсе.

МЕЛЕК ДА ТЮЛСЕ...

Ачыгъан ашдан къарнынг бурады,
Ёлюб къаллыкъча, къайгъы этесе.
Къоркъсанг, баш тююнуг ёрге турады,
Кесекле тийиб, бужма сюртесе.

Джолда абынсанг, ачыса бутунг,
Сермеб тугаса, сынсыб сылайса.

Джууугъунг ёлсе, кетеди къутунг,
Башхала кибик, сен да джылайса.

Ургъуйла къабыб, этинг кичисе,
Къалайынгы да тѣзмей къашыйса;
Къатынгда бугъа, къочхар бичилсе,
Къабынг тартына, тамам ачыйса.

Джетген къызынгы ингил эринде
Кѣбгенчик кѣрсенг, ишекли болуб,
Тынчлыкъ къууанч да къораб юсюнгден,
Сен айланаса къайгъыдан толуб...

Тюсю-къысхасы, — чырт кир этмеген
Шыйых да тюлсе, мѣлек да тюлсе,
Тюлсе ирият, къаргъыш джетмеген,
Джашауда сен да бизнича бирсе.

Сора, бир айтчы, джетсенг ишинге,
Сен инсаланы нек инджитесе?
Джан ала, юре, тарта терсине,
Азраилгеми къуллукъ этесе?

КЪАРА КЪАРГЪА

Бир юйюрге джетиб, терслик
Кѣб сынатды инджилиуню.
Ма ол затха ийиб эсин,
Онглаялмай тюнгилююню,

Ата чыкъды арбазына,
Тѣгерекге бир къараргъа.

Къараса уа — хунасына
Къонуб тура къара къаргъа.

«Джюрегими эки джара,
Нек тураса къараб манга,
Бизни къой да, дженгил къора
Бушуу-ачыу сынатханнга»,—

Деди ата, алыб балта,
Къаргъа турду къараб дюрген...
Челеклерин дынгырдата,
Ава чыкъды юркютюрге:

«Не излейсе, энди бизни
Келген кябик аш этеринг?
Инджиу басхан юйюбюзню
Къой да, джанла, джанла керн»...

Биягъынлай кымсыз бола,
Кымылдамай турду къаргъа.
Сора арбазгъа чыкъды бала,
Бир къатыкъны атыб къолгъа.

«Елтюрмегиз, мен гырджынчыкъ
Ашатайым, барыб анга»,—
Деб тебрели добар джашчыкъ
Хуна ташдан къарагъаннга.

Алай айтыб, ётиуб алгъа,
Узатханлай къатыкъчыгъын,
Ол сагъатлай къара къаргъа
Учуб кетди, табыб къабын.

БОЛУМУНГ

Сен ойланчы мен айтханга,
Этмей аны хиликке:
Эртденгиде кюн батханга
Созулубду кёлеккенг.

Ингирде уа, бурулуб, ол
Кюн чыкыгъанга ётеди...
Неди экен бу тахса джол,
Сени кыайры элтеди?

Бир джанына созулгъаны
Ата джолду ажымсыз,
Экинчини джокълагъаны —
Сен тёлюнге кыойгъан ыз.

Эртден, ингир — чек белгиле
Бютеу джашау джолунга.
Кюн орта уа тин кюзюлей
Кыалыучанды болумгъа.

Ол кёзюуде бир кесекге
Сен кыошакъсыз боласа —
Кёзюу кыарай эки чекге,
Кёлеккесиз кыаласа.

Онглугъун, мусахамлыгъын,
Кыыауунг да биргелей
Ачыкылайла хыйсабларын,
Кюн тёппенгден тийгенлей.

Мийик эсе тия тѣппенг а,
Сыйлай эсе ахлусун,
Эртден, ингир кѣлеккенг да —
Байлам джол да — бек узун.

Гитче эсе иннет тѣппенг,
Барды кече — сагышлан:
Кетмегенлей турсун эсден
Ол тийиучю башынгдан.

ЭКИ СЕЗ

Биргеяге джашайды эки сѣа,
Хар бири алтынды неда джез,
Хар бири базманды неда кѣз,
Джюрекге ёлюмдю неда ъа...
Аланы атлары — «Хо», «Огъай», —
Сый таугъа ёрлеуде эт тагъай.

Хар бири сесе бил, кѣр шартын,
Джез этмей, эте бял сен алтын.
Чекгенде базманынг тюз айтсын,
Тюзлюкге бек дженгсин, бек тартсын,
Терсликден, бедиден сакълатсын.
Сатлыкъдан, фасыкъдан джакълатсын.

Терсликге «Огъайынг» — ётгюрлюк,
Ма олду сыйынгы кѣлтюрлюк,
Душманнга «Огъайынг» — джигитлик.
Ол этер чегинге киритлик.
«Хо» десенг керексиз джеринде —
«Огъайынг» ахсыныр кѣрюнде.

ДЖОЛДА УШАКЪ

Бир чарпыугъа тюшюб ёлген адамны,
Джолда келе, сагъынады экеулен.
«Бек кыйналдым ёлгенине мен аны,
Айырылдым керти шохдан, тенгимден»,—

Дейди бири, терен-терен ахсына.
Экинчи уа быллай сёзле айтады:
«Эй, алан, ол машина уа, машина...
Халек болуб, джар тюбюнде джатады...»

Экеуленни сёзлерине тынгылай,
Ючюнчю да сагъыш эте келеди:
«Кёремисна — бири, адам деб джылай,
Бири эсин машинагъа бёледи...»

ЫШАНЧНЫ КЮНЮ

Аллай кюндю ма бу кюн,
Багъалыды ол бютюн:
Тау халлыды къарамы,
Джаз къаилыды саламы,
Терк тенглиди сагъышы,
Кёк тенглиди алгъышы.

Аллай кюндю ма бу кюн,
Сезимлиди ол бютюн:
Ёлгенлеге — бушууу,
Ексюзлеге — джарсыуу,

Джигитлеге — махтауу,
Душмаклагъа — минг дауу.

Аллай кюндю ма бу кюн,
Оюмлуду ол бютюн:
Къазауатха — къаргъышы,
Мамырлыкъгъа — ныгъышы,
Хар тыбыргъа — къууанчы,
Тамблагъа — ышанчы.

ГЫБЫШЫЛАЙ

Тыбырыны сыйын-къачын тюшюре,
Ол махтады эркетиб башханы,
Кукаланыб, башха хантла бишире,
Сагъынмады ана этген ашланы.

Ийманына, адетине тюкюре,
Ол джашады башха диниге джалбарыб.
Къара шинли болгъанма деб ёкюне,
Бек термилди къалыргъа да агъарыб.

Халкъы этген макъамланы унута,
Башхаланы айтды тамам балсытыб,
Тыш тилле бла кеси кесин булджута,
Ана тилин эджикледн сынсытыб.

Джийиргене миллетинден, энинден,
Башха халкъан алмай келди чырт эсин,
«Гыбышылай» деб сёз эшитди элинден,—
Динсиз къойду, шинсиз этди ол кесин.

ОСИЯТ

Баллада

Бар эди осият:
«Багъалы Нурсият,
Окъ тийиб бек табсыз,
Болгъанма мадарсыз...
Киргенем урушха,
Энди уа — сагъышха...
Алдама кесниги —
Сакълама сен меня.

Тут джазыу эгекден,
Эрге бар кесекден.
Чагъарыкъ балийим —
Тууарыкъ сабийим —
Берлиб башхагъа,
Сен тырмаш джашаргъа...»

Бар эди джууаб да —
Елгенге сууаб да:
Шашды да, Нурсият
Толтурду осият —
Бачхада балийге
Чыкыгъанма деб эрге,
Барды да тартына,
Олтурду къатына.

«Ма чакыгъан балийим,
Ма туугъан сабийим», —
Деб, намаз мынчакъла
Тагъыб акъ бойнуна,
Гинджики къучакълаб,
Бек къысды къыйнуна.

КЮН БЛА БИРГЕ

Белгилиди, кюн суюди джашнауну,
Анга кьуллукъ этиученди алджаусуз.
Нюзюр от да джарытады джашауну,
Джюрекдени джылытады тохтаусуз.

Кечегиде, кёрюнмесе кюн кьууат,
Нюзюр бизге джарыкъ нюрюн неди,
Эртденбла да джаяды ол нюр кьанат —
Джер юсюне кюн бла бирге тиеди.

КЕЧЕ

Кёк — мутхуз тенгиз,
Джангы ай — кьайыкъ:
Кёндеден тюшюб,
Джюзеди кьыйыкъ.

Бир кёрюнеди
Баргъанча ёрге —
Муратым толлукъ
Джулдузлу тёрге.

Бир кьарасам а —
Эниште джюзюб,
Барады меиден
Насыбны юзюб...

Кёк — мутхуз тенгиз.
Джангы ай — кьайыкъ —
Кьайры барады
Джелнегин джайыб?

ДЖЕЛ

Къышхы джел урады,
Улуйду-юреди,
Эсими джырады,
Сагъышха киреди.

Кюйдюре, бузлата,
Кюрешге тартады,
Тебере, атлата,
Ма былай айтады:

«Насыбынг кюйюудю,—
Кюй, кюйюб къурумай.
Кюймеклик суююудю,—
Сюй, бузгъа бурулмай.

Къучакъны кергенме,
Кел да кир — къанатма.
Къачхан да кёргенме,
Анга да шагъатма.

Аллайгъа къайтмаздан
Елеме, ёлеме,
Мен къуру джаннганда
Нёгерни кёреме».

АЛДАУ

I

Алдау —
Туугъан элинги,

Есген джеринги
Сырында джанлау.

Алдау —
Салмай отунун,
Тыбыр отунгу
Мыдыхын къармау.

Алдау —
Къыздырыб джутлукъ,
Табалаб Джуртну,
Башхагъа джанлау.

II

Алдау —
Бирде балсыга,
Бирде джарсыга,
Экили ойнау.

Алдау —
Бир джерин тиге,
Бир джерин сёге,
Сезимни талау.

Алдау —
Сатлыкъ бийчеден
Юйюнге кирген
Гыбышы джылау.

III

Алдау —
Джелмаууз бетли,

Фасыкъ иннетли
Джюз къара сылтау.

Алдау —
Джюз уулу бычакъ,
Мылтаргъа къучакъ
Джайгъан гыбы ау.

Алдау —
Бир тюзлюк къаядан
Кесинге джаядан
Учарыкъ джюз дау.

ЭСКИ КЪАЛАНЫ КЪАТЫНДА

Ёмюрледен къала-къала келгенди
Уллу къала къаяда.
Былайлада ненча адам ёлгенди,
Садакъ учуб джаядан.

Алгъын ненча сермеш, иш да болгъанды
Къала тёрде, ташада.
Кеселекке джыйын уя салгъанды
Ма энди уа ташлада.

Майна бары, кёрден чыгъыб тышына,
Кюн джылыугъа тынгылай..
Мен къарайма, оюм келе башыма,
Къуджур шартла ангылай.

Ким биледи, адам ёлген эсе уа
Тахса къоя бир затха,—
Аны тини-джаны кирген эсе уа
Кеселекке сыфатха.

Алай эсе, бу базыкъбут кёбтырнакъ
Болур эди хан кесн,
Ол каскабел, талъыркъарын къубулчакъ —
Аны сюйген бийчесн.

Бу къуйрукъсуз, тынгытабмаз багъырбаш
Болур эди тахсачы,
Ол джашилсырт, джитибурун джалакъаш
Бир да ишексиз — фитначы.

Бу уа — ма бу джыргыкъаууз къаратил
Сатлыкъ эди алада,
Ол а, кёзю болуб къызыл къарамчил,
Зинчи эди къалада.

Бу джёбелсан, гюрбеаууз бурхучукъ
Болур эи джелкъакъгъыч,
Ол а, айбег, айрыкъуйрукъ услучукъ —
Сол джанына теркчабхыч....

Алай айта, мен къарайма ташлада
Кеселекке юйюрге.
Къайдам, ол да, оюм къаннай башлада,
Былаймы айгад ма бизге:

«Эй, адамла, кесигиз да билмейсиз
Аджал къалай келлигин,
Хар шартны да чыртда-чыртда сезмейсиз
Не сыфатха кирлигин.

Шарт десенг а — бизникинден кёбюрек,
Акъыллыракъ, хыйларакъ,
Джер кюйдюрюб, кюйгенден да къум элеб
Тёгер кибик уулуракъ.

Алай эсе, тахса джыйгъан затланы —
Къалаланы ким къалар,
Бир-биринги тылкъ этсегиз, шартланы,
Былай къараб, ким санар?»

ДЕИДИЛЕ...

Игилик кёрсе ма бизде,
Табады, дейле, Джер ышанч,—
Къара суу болуб, теренден
Бёркиуб чыгъады ол къууанч.

Бизде аманлыкъ кёрсе уа,
Этеди, дейле, Джер бушуу.
Джыламукъ къайда, десенг а —
Майна тенгизде тузлу суу...

Ол борчлу эди дагъыда
Этерге тюзлюк болурлай:
Иги — кёзлеуден, аман да
Тенгизден суусаб тогъурлай.

ДЕРТ

Баллада

I

Бир джерде бир адам,
Этмейин
Не арам, не къарам,

Чөгетли таланы
Бир эмен
Къалгъынчы талады.

Эмени тюбюне
Олтуруб,
Келтирди кълюне:
«Муну да кесейим,
Кесиме
Бир хайыр этейим»...

Асыры уллудан,
Къыйынды
Терекни аудургъан:
Кесди тѣб-тѣгерек,
Тийгенлей
Кетерча тѣнгереб...

Эй, адам! Кѣз бир ач —
Чөгетни
Дертинден дженгил къач...

II

Бир джерде бир адам,
Этмейин
Не арам, не къарам,
Къаяны ууатды:
Атылта,
Джууагъа ушатды.

Сойланыб къатында,
Ма былай
Ойланды салкъында:

«Энди бир көрөчүк
Атылтсам,
Тас болур өрөчүк»...

Джут амал кемирген
Къаягъа
Къыйынды ёрлеген:
Табды да тагъайла,
Илинди,
Къадалды ыргъайлай.

Эй, адам! Кёз бир ач —
Къаяны
Дертинден джешгил къач...

III

Къачалмай къалдыла,
Джууукъла
Адетни къылдыла —

Ол ахыр терекни
Кесгенге,
Эрте джюрекни,
Чачылгъан къаядан
Табдыла
Сын ташлыкъ кесекни.

Джутлугъун азсына,
Чачханига
Къаяны онгсуна.
Ол ахыр эменден
Сал агъач
Этдиле, ахсына.

КЪУРТЧА

Халкъда джюрюйдю бир хапар
Вир джангур къуртну юсюнден.
Болгъанды, дейле, ол арсар,
Вашын чыгъарыб тешикден.

Къатында кёрюб биреуню:
«Сен кимсе, сылхыр?» — дегенди.
«Къуйрукъчугъунгма мен сени», —
Деб ол да анга кюлгенди.

«Хиликке этдинг сен сылыкъ», —
Деб аны уруб юзгенди,
Олсагъат этиб кычырыкъ,
Кесни ургъанын сезгенди...

Бир-бирледе уа адам да
Аллай мисалгъа тартады,
Кесини джанын-санын да,
Эсгермей, юзюб атады.

Сора, кесине кюлдюре,
Сюеди терен бугъаргъа.
Тартсанг да, кесни юздюре,
Чырт унамайды чыгъаргъа.

ШКОК ТАУУШ

Илгендирди шкок.
Къайсы джазыкъны
Джанын алды окъ?

Бир ариу баппакъ
Тюшдю аллыма,
Болуб къан джуммакъ.

Ол болмай бабуш,
Къууанчмы тюшдю,
Эталмай таууш?

Ол болмай къууанч,
Тюшдю болурму
Бир ана ышанч?

Ол болмай ышанч,
Тюшдюю алай
Бир бала джубанч?

Джиберди ол шкок
Учхан къууанчха,
Джубанчха да окъ.

Аны эслеб терк,
Эки кёзюнден
Къан агъызды кёк.

КЪЫЧЫРЫКЪ

Бир кёгюрчюн шош хауада
Мамыр оюн джакъды,
Чууакъ кёкде — кёк талада —
Акъ джанкъозлай чакъды.

Оюнларын, саугъа эте,
Джанкъылычха такъды,
Хур иннетин кёкге элте,
Къанатларын къакъды.

Бзге аяга элиглай
Бир къара къуш джетди,
Ол джетди да, олсагъатлай
Уруб кёсеу этди.

Кёгюрчюню къычырыгъы
Бир къызын тоб болду —
Тёнгереги кёкню джырыб,
Ызы къандан толду.

Термялиуде бошаб кючюн,
Кёк тенгнаде батды,—
Джюрегим а — акъ кёгюрчюн —
Кёкге мыллык атды.

АУУШНУ ШАРТЫ

Ауушну бир джаны — тыбыр,
Отджагъа толуду гюлден.
Экинчи джаны уа — такъыр,
Сууукъ буз басханды белден.

Юрендим мен аууш шартдан
Сезимде сакъларгъа марда:
Бир джаны кюймезча отда,
Бир джанын тутама къарда.

НЮЗЮР

Акъ тѣшеси ачыла,
Нюрю кенгиге чачыла,
Джылтырады тау кѣкде.
Адам, ары ашыгъа,
Чыгъайым деб башына,
Къаст къайнатды джюрекде.

Бек къадалыб, тырнакълаб,
Ташны-бузну ыргъакълаб,
Дыгаласда ёрледи.
Бувда тайыб аягъы,
Къолу бла, сагъайыб,
Ол джан-джанын сермеди.

Тутаргъа джукъ табалмай,
Ышанырча болалмай,
Сагъышланды бир затха:
«Къызбайчамы ёлейим,
Елюмгеми кюлейим.
Джеталмайын муратха?»

Алай айтыб, бек кюлюб,
Къызбайлыкъны кенг сюрюб,
Тогъуб джулдуз хауадан:
«Тюбесем да пеллахха,
Джуууукъ бардым муратха»,—
Деб секирди къаядан...

Джашы, калей атасын,
Бек бошлады ауазын:
«Атам, атам, о ха-хай!»
Джууаб къайтды къаядан:

«Хар бир нюзюр адамдан
Мийик, мийик, ха-ха-ха»...

Аны эштиб, ол улан
Кёкюрегин ачыудан
Эки джырта кычырды, —
Кертилигин кёргюзте,
Джаш джюрегин, кыуш эте,
Тау тёппеге учурду.

ЁРЕТИН КЮЕЙИК

Хар ёсген терек — табигъат элек,
Анда кючлюдю, уллуду сезиу.
Экибизге да ол шарт бек керек —
Дуния солурча хауаны сюзюу.

Аугъая терек а — уллу сибиртки.
Башы тюбюне бурулуб джашау.
Огъай, болмасын ол шарт бизники —
Кирни бир джерден бирине ташлау.

Ёле эсек да, алай ёлейик,
Бирсуге болмай сибиртки джетек,
Аумай, ёретин толу кюейик,
Хауа тазалаб энгда бир кесек.

КЕЗЛЕ

О кёзале, кёзале —
Тинден сюзюлген
Таза кёзлеуле,

Насыбын иалей,
Нюзюрюм джюзген
Терен теңгизле.

О кёзле, кёзле —
Кёб затха тёзген
Тамалла-ёзле,
Хар неин сезген,
Талпыгъан, безген
Тауушсуз сёзле.

О кёзле, кёзле —
Кезликлей кесген
Джитиле-мизле.
Отлары бизге
Садакълай джюзген
Джеңгилле-тезле.

О кёзле, кёзле —
Аурууну юзген
Ташатын безле,
Сюймеклик тюзде
Ийнарла тизген
Хурметли кюзле.

О кёзле, кёзле,
Не дейим ёзге,
Джокъмуду мадар
Къачаргъа сизден? —
Бир санай терсге,
Бир санай тюзге,
Энтда кетмейми
Турлукъсуз эсен?

БЕРНЕ

Таб, джюз къат болса да бернег,
Джыл ыраб турса да хар нег,
Разылыкъ табмазса менден,
Бу затны кѣрмесем сеиде:

Накъутунг болмаса сезим,
Налмазынг болмаса тѣзюм,
Кюмюшюнг болмаса къууанч,
Джаухарынг болмаса джубанч,
Алтынынг болмаса адет,
Сюймеклик болмаса иннет...

Биринчи байлыгъынг — амал,
Экинчинг — джашаугъа тамал,
Биринчи кетсе да — сен сау,
Экинчи кетсе уа — сен шау.

САПЫРАН ЧАБАКЪ

Тышырлады сейир чабакъ
Мени къолумда —
Сюзюлмеде джити къармакъ
Алды онгундан.

Джанкъылышча джылтырады
Кюнде бир джаны,
Белин бюгюб, къалтырады,
Тартына саны.

Бошлагъынчы мен къармакъдан,
Къалды табсызгъа, —

Бек ушады зор къучакъда
Термилген къызгъа.

Ашай-ашай кёзлерими,
Манга аралыб,
Арнулугъу джюрегими
Эте джаралы,

Акъыртынчыкъ сыбдырылды
Къолумдан суугъа...
Толкъун сууукъ джыйырылды,
Ушаб бушуугъа.

ДЖОЛ

Сен келгенинде, сингиб къууанча,
Мен болгъан эдим нюрде къызгъанча:
Джол, элтирикча бизни насыбха,
Кёрюнген эди тамам къыскача.

Кетгенинде уа, толуб бушуудан,
Къарадым джолгъа, болуб джыларча:
Ол, къабдырлыкъча бир ачы уудан,
Согулду узун, къара джыланча.

АМИНА

Поэма

I

Мен учунган таулада
Биз солудукъ талада.

«Амин!» — дедим сезимге,
Къараб сени кёзюнге.

Ол талагъа, къууана,
Ат да бердим — Амина...
Энди сенсе нюр талам,
Джазгъа ушаш тин къалам.

Ол кюн кирдинг джюрекге.
«Амин!» — дедим тилекге,
Толлугъуна термиле,
Ийнамыма бериле.

Тала болсанг, мен — гюлюнг,
От эсенг а, мен — кюлюнг:
Бирге-бирге чагъайлыкъ,
Джандег отда джанайлыкъ...

Бу муратда, кёллениб,
Оюмлагъа бёлениб,
Тиздим назму мынчакъла,
Турурла деб
Акъ бойнунгу къучакълаб.

II

Алай бла мийикде,
Кюниге джууукъ ол чекде,
Келди манга скоймеклик —
Джашаргъа деб кюймеклик.

Эргденигиби Кюнюча,
Джазны байракъ гюлюча,

Къызыл-ала джанды къан,
Джыр шоркъаны тѣкдю джан.

Къачхачныча юзалмай,
Сюеринге базалмай,
Батырлыкъны къылладым,
Билегинги сыладым.

Андан сора башынга —
Чилле, къутас чачынга —
Тийди къолум, къалтырай,
Тѣзюмюмча сылджырай.

Ачыкълыгъым — алгъышлы,
Сен а — тамам сагъышлы:
Арсарлыкъда онгсундунг,—
Табигъатлы
Мукъладисге бойсундунг.

III

Бир зат, «огъай», десе да,
Буруу болуб кѣрсе да,
Джюрек аны хорлады,
«Огъайынгы» онглады.

Къолунг эсе — къолума,
Джолунг эсе — джолума
Тансыкъ бола келдиле,
Манга джюген бердиле.

Бошлукъ бериб тѣзюмге,
Джюген тартды сезимге:

Сөрмеб алдым къучакъгъа —
Тюшдюнг ийнакъ бурчакъгъа.

Джукъ айталмай, эридинг,
Балхам болуб, сен сингдинг
Бютеу исси саныма,
Джаз тылшылу къаныма.

Тымгылауда, «хо», дединг,
Ангылауда сёз бердинг,
Кюн да кесинг сайладынг,
Мен да, талшыб,
Ол нюзюрге байландым.

IV

О нюзюрюм, нюзюрюм,
Сен къалмачы юзюлюб,
Деб ашыгъыб сакъладым,
Аны аллына атладым.

Биле-кёре болумну,
Джасадыла тоюму...
О насыблы минутла —
Толгъан татлы умутла.

«Амин» деген ол чакъда
Таза азат къучакъда
Джюрек саркъды джюрекге,
Тилек акъды тилекге.

О насыблы минутла —
Толгъан татлы умутла!

Тейрилике джетдигиз, —
Экеую бир этдигиз.

Таазалыкыны тогъудум,
Ингиликден кеф болдум, —
Суусаб ичдим джашнарча,
Хаман аллай
Суусаблыкъда джашарча.

V

Сюймеклиг а — джол кибик,
Бек узунду, бек мийик:
Суусаб эте биледи, —
Талпыу къанат береди.

Мен барама мийикге
Тауну суйген кийиклей, —
Келбетингден ичеме,
Джангы мурат бичеме.

Огъай, огъай, суусабдан —
Сезим берген сууабдан —
Мадар джокъду тояргъа:
Керекди ыз къояргъа.

Къаллай сокъмакъ салайым,
Къаллай къала къалайым
Саига, джаным, саугъагъа,
Сен базарча джашаугъа?

Кюнден сермеб нюр кюлте,
Джарны этиб секиргме,

Кюмюш шоркѡ джасармем,
Кѡагытда тюл,
Анда джырла джазырмем?

VI

Бу сагышдан эсире,
Мен алдым да эсире,
Бек кѡб затны эледим,—
Талам таба тебретим.

«Мени талам», десем да,
«Фахму кѡалам», десем да,
Сени атынг атыды,
Сени шартынг шар.ыды:

Джазы — таза гюл шоркѡ,
Кѡачы — джарыкѡ джыр окѡ,
Джайы — ала кюйюзлей,
Кюзю — келбет кюзгюлей...

Элтдим сени кесинге,
Гюлле кѡуйдум юсюнге,
Джалан аякѡ чабдырдым,
Джурт татыуну татдырдым.

Чабыб кирдинг кѡйнума,
Ой, тагылдынг бойнума,
Кѡудрегли кюн таякѡлай,
Ма мени да
Талангыча ийнакѡлай.

VII

Сени эрке кёлтюрюб,
Тёзюм чекден ётдюрюб.
Салдым гюллю орунга,
Сезим джауа бойнунга.

О насыблы минутла —
Толгъан татлы умутла!
Тау хауагъа чулгъандыкъ,
Гюл джабыугъа чырмалдыкъ.

Тёнгередик, аунадыкъ,
Тёгерекни ауладыкъ.
Излегенча бир затны —
Хош этерик хыйсабны.

Къууанч бюрке, къууанчны,
Джубанч эте, джубанчны
Кюсегенча кёрюндюк,
Сезим кёлге кёмюлдюк.

Ол а ачды хазнасын —
Берди хошлукъ саугъасын:
Эсинг анга бёлюне,
Назик тийдинг
Сен кёкюрек тюбюнге.

VIII

Джылы къараб кёзюнге,
Сени къысдым кесиме,

Сылай-сылай кьолум бла:
«Амин! — дедим. — Огъур бла!»

О тамаша, тамаша,
Кюч-сезим да джанаша,
Арыгъынчы ойнадынг,
Къозу кьулакъ чайнадынг:

Кючлю затны излетди,
Джерни тузун кюсетди
Сюймекликни сууабы,
Аны джашау хыйсабы.

Талам — сени гюл таланг,
Таланг — мени джыр къалам
Бизге ол кюн билдирди —
Дерсин тамам сингдирди:

Сюймекликни белгиси,
Емюрлюкге юлгюсю
Сабийди, деб кьычырды,
Ышанч бериб,
Разы этиб ашырды.

IX

Джазгыда энтда мен сени
Байрамына гюллени
Элтирикме ашыгъыш,
Таланг этсин деб алгъыш.

Гелеу сыртны юсюнде
Гюл бөшикни ичинден

Бир кымыждыу уланчыкъ
Бир къарасын, кѣз ачыб,

Нартланы бу Джерине,
Фахмуну бу тѣрюне,
Къулакъ-ѣзен тауушка,
Кѣкле туюбу ауушка...

Къарасын да, юренсин,
Джашил джазлай гюлленсин,
Сюе билсин ма бизлей,
Талпыу къайнаб тенгизлей.

Сюе билсин анасын,
«Амин» деучю таласын,
Ата берген сырлары
Болур кибик
Джашаууну джырлары.

Х

Нюзюр, кючлеб джюрекни,
Туудурду да тилекни,
«Амин», дедим мен анга,
Санаб огъур ышаннга.

Тамблама ийнана,
Боллукъ джаннга къууана,
Джаздым назму тизгинле —
Джазыуума кирсинле.

Биз сайлагъан талагъа —
Нюрлю тинли къалагъа —

Джашым болса Әсгертме,
Визден насыб чырт кетмез.

Алай болсун деб джазыу,
Боллугъуна бек базыб,
Сен да, шартынг сакълана,
«Амин», дечи, Амина.

Джашыбыз сырт башындан —
Аны тѣппе ташындан —
Бизге Кюнча къарасын,
Тау джуртуна
Тау хауча джарасын!

САКЪЛАУ

Мен, сакълай-сакълай,
Сакъ болдум,
Тѣзюмню къакълай,
Къакъ болдум.

Мен, тѣзе-тѣзе,
Къурч болдум,
Ачыуну сезе,
Пурч болдум.

Мен, сѣнге-сѣнге,
Сѣл болдум,
Тюнгиюлюу сингиген
Кѣл болдум.

Ол кѣлде батды
Суймеклик, —

Отун джукълатды
Кюймеклик.

НЮРЮНГДЕ КЮЕМЕ

Сюеме, сюеме,
Кюн болуб тиеме,
Тиними-диними
Мен санга неме.

Сюеме, сюеме,
Мен тилек тилейме,
Санга деб ёмюрлюк
Игиллик излейме.

Сюеме, сюеме,
Нюрюнгде кюеме,—
Сезимден тигилген
От кёлек киеме.

Сюеме, сюеме,
Сюе уа билеме —
Кюймеклик тюзюнгде
Тёзюмлю тюеме.

БИР КЮН...

Аллым бла озду бир къыз:
Бели къойду мени джансыз,
Кёкюреги этди антсыз,
Джюрек урду табсыз-табсыз.

Къораб менден уят-хаят,
Бир кесекге болдум саякъ,
Ызын ызлай, сюрдюм-чабдым,
Бютеу эсни анга такъдым.

Сан этмезге умут этди,
Сора менден тѣзюм кетди:
Табигъатдан кюч изледим,
Болуш манга, деб тиледим.

Сезимими — нюр садакъны —
Тюз учунда кюн таякъны
Ийиб, къакъдым мен джюрегин,
Бир ачсын деб ол эшигин.

Бир тентирей, бир абына,
Терк къарады кыыз ызына.
Уялгъанча, бек кыызара,
Джолун тутду ол гузаба.

Къарыу джыйыб табигъатдан,
Талпыууму джел къанатда
Ийиб, джайдым этеклерин,
Ол тохтарча сескеклениб.

Эки этегин сермеб тутуб,
Бек терк джабды эки бутун.
Сора, джунчуб, муруккулаб,
Бир джанына дженгил джанлаб,

Манга къойду джолну саулай.
Нечиксе деб, насыб сынай,
Мен акъырын бардым атлаб,
Не этерин тамам сакълаб.

О, кьудретли табигъатым,
Толду дейме бу муратым!
Умутлума сезимимден...
Джюрегими эшигинден

Таркъ-туркъ эте, бир зат къакъды,
Ышаныуну отуи джакъды,—
Бир тентирей, бир абына,
Терк къарадым мен ызыма.

Къарасам а — кыыз узакъда,
Ол узакъда, мен тузакъда:
Келе эди бийчем кюле,
Не этерин кесгин биле...

БУРУЛАДЫ ХОЙНУХ

Сабийчикле, къамчи бла хойнух ура,
Кёксюл бузда ойнайдыла, кёзюу бура.
Хойнух кызыу бурулады, бек сызгыра,
Сабийле уа кюледиле, бек кычыра.

Тюз аланы къатлары бла озады джаш,
Эки кёзю къарангы эте, ауруйду баш.
Кызыу-кызыу солуу ала кенг кёкюрек,
Баш, хойнухча, айланады тёп-тёгерек:

Бек узакъдан келсе да джаш, болмай ансыз,
Сакълаб турмай, башха адамгъа кетгенди
кыыз...

Сабийлени къатлары бла озады джаш,
Хойнух киби, тёп-тёгерек айлана баш.

ДЖАНДЕТ ЧЫПЧЫКЪ

Сен болсанг мени биргеме,
Джашауну борчха тергемем,
Саналмам анга борчлугъа,
Кечинмем талпыу тунчугъа:

Меники болур тегерек,
Чегетде ёсген хар терек,
Тала да — гюлле ойнатхан.
Чагъыр да — къанны къайнатхан.

Этер да азлыкъ джерники,
Алам да болур меники,
Джулдуз да — ол сен сайлагъан,
Джазыу да — бизни байлагъан.

Излемим алай бир онгса —
Тилегим айлай бир толса,
Бу джашау болуб сен кесинг,
Болурем мен да неси...

Ай-ай, сезимни тохтатдым,
Къызынмакълыкъгъа хорлатдым.
Аллай хорламдан не къалыр?
Талпыуну оту джукъланыр.

Талпыу — ол, джандет чыпчыкълай,
Учар джаингы ийнакълай.
Къызынмакълыкъ а — ач бёрю,
Кеси бир тойса, тынч ёлюр...

Бил — сенсе джандет къанатлым,
Талпыулу этген къууатлым.

АЯЗЫУ

Бир мийик къаяны эринде,
Хауада джыджымны юсюнде,
Джюрюдюм мен сениге термиле,
Телилик этгенча кёрюне.

Сен аны санадынг оюннга,
Къарадынг усунгу тоюна —
Сени ючюн къаядан чынгадым,
Джарсыуну-ачыуну сынадым.

Олсагъат къабланыб юсюме,
Ойнамай бир къысдынг кесинге,
Менде уа ол затны сезерге
Къарыу джокъ... Керекме кечерге.

Керекме кечерге чотунгу:
Алдың да сен джюрек отуму,
Ерлединг къаяны эрнине,
Хауада джыджымны юсюне.

УМУТУМ

Умутум, сыйынмай
Джюрекге-джерге,
Ычхыныб, булутлай
Юрюлдю ёрге.

Ол кёкню бетинде
Тюрсюнюн къайды —
Акъбоюн турналай
Къанатын джайды.

Сен анга тюбюнден
Ышаныб къара,
Тилейме, ышаннга
Ал да, бир мара.

Ол джандет турнагъа
Садагъынг тийсин —
Нюр булут юсюнге
Джангуруц ийсин.

Ол сени джашнаулу
Бир этсин, этсин,
Кеси уа — къайгъырмаз! —
Ёлюб да кетсин.

ЧЫГЪАНАКЪ

Чыгъанакъ, джетиб къачына,
Керти тюрсюню ачылыб,
Таланы гелеу чачына
Турады дюрген чанчылыб.

Джелде чючкюре-чачая,
Урлукъ атады мынчакълаб,
Джашайды, билмей тынчая,
Иннетин мизлеб-бычакълаб.

Къыш кетиб, джазгъа чыкъгъанлай,
Къотарыб тюгюн-чачагъын,
Юйреб къызынган къанчыкълай,
Керликди кирпи къучагъын...

* * *

Сырынг сыйыма-къачыма
Чыгъанакъ кибиб чанчылды,
Джетдирмей джашау къачыма,
Джазыма ууча чачылды.

МАЛАЙЧЫКЪ

Терезенге аралатдынг,
Сюйгенингча таралтдынг,
Тёзюмюмю кыакъ эте,
Джууабынгы сакълатдынг.

Отоууму джаратдынг,
Юретирге баш атдынг,
«Алай тара, ма алай»,
Деб чачынгы таратдынг.

Эриш болдунг. къаджыкъдынг,
Ашны-сууну ташытдынг,
«Алай кыашы, ма алай»,
Деб сыртынгы кыашытдынг.

«Алай этме, эт былай,
Былай этме, эт алай»,
Деб кёб джумуш этдирдинг,
Этгеними табалай.

Кетмесем да мен кыачыб,
Кёлкыалдылыкъ бек ачыкъ —
Табханынгда сен сабий,
Ат атадым: Малайчыкъ.

Бек камсыкды — джылагъан.
Кыылыгъы бла талагъан,
Сен, чабышыб-джортушуб,
Джумушуна джарагъан.

Энди — джашау кыолайлы,
Сен, унутуб «алайны»,

Сыргын къашый къадалыб,
Ийнакълайса Малайны.

АНАНГ КЕЛДИ ДА...

Керексизге кѣлюнде
Манга ачыу къайнатдынг,
Ус чунгурда, теренде,
Хыны сѣзле ойнатдынг.

Хазыр эдинг нени да
Бурчакъларгъа тышына,
Езге ананг келди да,
Сен къайгъырдынг ашына.

Салдынг чоюн, таба да,
Бек къадалыб кюрешдинг,
Джумушунга чаба да,
Джукъ сездирмей сѣлешдинг.

Дерт джукъланыб ичингде,
Татлы хантла биширдинг,
Хант бла бирге печингден
Сабырлыкъ да тюшюрдюнг.

Алгъыш айта дамгъа да,
Этдик бирге биз ушакъ,
Авангача, манга да
Сѣзюнг болду джумушакъ.

Ана бла тепсини
Уллу, сыйлы къачлары

Джыйдырдыла эсияги,
Бере огъур шартларын.

КЪАЧХЫДА

Бир сууукъду къач...
Сезим болуб ач,
Келдим санга кеч,
Айыб этме, кеч.
Олтур, тѣгюб чач,
Джюрегинги ач,
Бушуууму чач,
Неда, теблеб къач,
Менден кери къач...
Бир сууукъду къач...

СЕН ЭДИНГ...

Аллымда — буз ран.
Тюбю — джаханим.
Бирси джанындан
Чакъырды тиним.

Салынды аякъ
Бузлагъа бек сакъ.
Сингирле — джая,
Талпыум — садакъ.

Таукел чынгадым,
Къоркъмай кесиме...
Джетмейми къалдым
Насыб чегиме?

Сен эдинг тишим,
Кюлеми кьалдынг,
Манга джаханим
Азабмы салдынг?

АЙЫРЫЛЫУ

Къайда эсе да тийибди кюн.
Дсб ийнанмаз бюгюн джан:
Джабханчады джерни юсюн
Емюрлюкге бу тубан.

Кьутургъанды кьачхы джангур,
Эришгенча тубанга,—
Ырхыланьб, болуб сокъур.
Баш атады кьобанга.

Джолда — балчыкъ биялумукъла.
Атланганма мен джырыб.
Кёзлерингде — джыламукъла.
Джюрегингде — кычырыкъ.

Мен барама айырылыб,
Ол тубанга баш ата,
Сен ызымдан ангарылыб,
Къолларынгы узата.

Алыб барад, байлам юзюб,
Ырхы — этген пелакым.
Мен билеме: бир кюн сюрюб
Джетерикди гюнахым.

Мен билеме, джолларымы
Джарытса да кюн анда,
Мениге созгъан кьолларынгы
Излери кме тубанда.

Излери кме, кьалыб сенсие,
Терслигимин джууаргъа —
Кёадеринги таза-кирсиз
Тамчыларын джаларгъа.

Бу кюнюмю сагъыниганлай,
Ахсынныкьды кьадарым,
Сени таба созулгъанлай
Турлукьдула кьолларым.

Манга мындан, санга андан
Узатыллыкь ол кьолла
Болурламы гунахымдан
Мени ёгдюрлюк кьыл джолла?

КЮРТ ЮЗЮЛСЕ...

Фасыкьны аягъы
Бир кюн ауушда таш тёнгеретди,
Ол, тийиб кьаягъа,
Шок атылгъанча, бек гюрюлдетди.

Сора, кюрт юзюлюб,
Тикни энишге кьыйынлыкь чабды,—
Наз чөгет, эзилиб,
Ажымлы бола, кьулакьгъа саркьды...

Кюрт болмай, ай медет,
Бизни суймеклик юзюлдю алай,
Ууалмай наз чегет,
Мени муратым эзилди алай.

ЫЗЫНГА КЪАЙТ

Кесинги кечгенча,
Мени кечалмай,
Кесинги билгенча,
Мени билалмай,
Сезим къаланы ойдунг.
Кёчюуден ёгерча
Мадар табалмай,
Тёзюмню джегерча
Сабыр болалмай,
Мени сагышда къойдунг.

Билеме, менича,
Базым тигесе,
Базманда чекгенча,
Оюм чегесе,
Джокъду алайсыз мадар.
Билеме, сезесе
Сен да болумну,
Таймаздан излейсе,
Ахыр оюмну
Версин деб джазыу-къадар.

Менде да бошалды
Джиби тёзюмню,
Бушууда ашалды
Сууу кёзюмю,

Бек кѣб изледим джолну...

Керексе ишексиз

Мадар табаргъа,

Болмайма деб сенсиз,

Кѣзге къараргъа,

Мениге узата къолну.

Керексе уялмай

Айтыргъа былай:

«Болама, борч салмай,

Сеники саулай —

Ал да, насыбны сынат...»

Бир огъур сагъатда

Сен алай айтыб,

Айырмай муратдан,

Ызынга къайтыб,

Ахыр кере бир джылат.

ЭНДИ КЕЧАЛМАМ

Энтда этдинг манга иглик, алгъынча,

Сылтау табдынг — телефонунг юзюлдю.

Кесинг мени кѣз туурамдан тайгъанча,

Талпыуунг да башха джары сюзюлдю.

Энтда, мени этиб тамам ишекли,

Сатылыргъа бир сатлыкъны сайладынг,

Джашарыкъъса, джазыкъ, болуб сескекли,—

Сен кесинги бегсизликге байладынг.

Аллынг бедниш, алдыр сѣзге ийнаныб,

Ёсеме деб, джалгъан сыйгъа къызына...

Юзюлгөнди, чорт кесилиб, ийнамым,
Джокъду мадар джалгъаргъа да ызына.

Джокъду мадар, умут этме, чырт этме,
Минг телефон къакъсанг да сен титиреб.
Нек ючюн десенг, мен кесим да бек терсме,—
Алгъын санга ийнанганем кёб кере.

Башханыкъын кечалсам да бир-бирде,
Мен кесими терслигими кечалмам:
Ийнам чыбыкъ джамалмайды ёмюрде,
Огъай, огъай, джалгъау джолгъа кёчалмам.

СЕНСИЗ

«Энди сени сагъынмам,
Сенсиз къалсам, алынмам,
Энди алай излемем,
Сокъмагъынга тюзелмем.

Энди кёрмем тюшюмде,
Джокъламазма ишингде,
Энди сени къыйнамам,
Къыйнадым деб джыламам.

Энди сениге сёлешмем,
«Телефон» деб демлешмем,
Энд тюлме сен керекли,
Сууутханса джюрекни...»

Ма бу халда чамландым,
Ачыу джолгъа алландым,

Усум алай кѣбыша,
Кѣолум кесм аллына

Телефонга созулду,
Байлам тогъай бурулду —
Ауазынгы бир эштдим,
Бир кесекге кесими
Насыблы да бир этдим.

ШЫЛПЫ

Боз тубан бла тиллешиб,
Суу артмакъла дженгишиб,
Мыдахлыкѣдан хар эшиб,
Шош джауады сер шылпы.
Сууукѣсураб, гирешиб,
Саят кѣаягѣа илешиб,
Джангызлыкѣ бла чоклешиб,
Ахсынады ышхылты.

Кѣая тюбде джерлешиб,
Чырпылары бетлешиб,
Шатыр болуб, джиклешиб,
Симсирейди шауешик.
Такъырлыкѣ бла кенгешиб,
Тау аяз бла бирлешиб,
Анга ачыб кенг эшик,
Тебретеди кюу бешик.

Нѣгер болуб сер шылпы,
Нек джылайды ышхылты?

Къая тюбде шауешик
Нек тебретед кюу бешик?

Бирини да, джолдашым,
Джокъду чырта сагышы:
Бюгюн менме сер шылпы,
Кёз джаш тёкген ышхылты,
Кюуюн айтхан шауешик...

Менме, менме (къал эштиб)
Сант къаяча къуушуулу,
Кюу бешикча бушуулу.
Бюгюн джюрек, шылпылаб,
Такъыр джырын шыбыраб,
Излейди кюн турушун —
Кетген джанны тауушун.

СЮЙМЕКЛИКНИ ГЮЛЛЕРИ

Кетген эдинг
Айырылыу тенгизге
Къар къанатлы джелпек бла,
Арсар бола,
Къайтдынг джазгы сезимге
Усунг къазгъан индек бла.

Кетгенликге
Джашаб турдунг тиним бла —
Джангылгмазлыкъ мёлек бла,
Тыбырыбыз
Къалды ышанч кюю бла —
Мен тилеген тилек бла.

Бушуууму
Джазсам да мен джазгыда
Бир сууукъ буз сюммек бла,
Къууанчымы
Суратлайма къышхыда
Къызыл бишген джилек бла.

Къайтыуунга
Той ачдыла сѣалерим,
Сени алыб ортагъа —
Орнатама
Разылыкъны гюллерин
Мен сюймеклик тахтагъа.

I

Къолларынг сезим късбузлай,
Бармакъла — ингил тиекле,
Къолунг, къолума джыр джырлай,
Къууанч иеди джюрекге.

Келбетни тогъуй ол джырдан,
Мен джылыу кямар джасайым,
Сени бошламай чырг андан,
Кюмюш нюрюнгде джашайым.

Муратым — джаидет чыпчыкълай,
Сен анга къанат бир къакъдыр —
Къолунг къолуму танекълай,
Учууда насыб бир табдыр.

II

Кѳзледе барды балхамынг —
Бек кѳудретлиди дармаиы.
Виеледи сени кѳарамынг
Сау эте джюрек джараны.

Мени инджитген безлеини
Ашланыуларыи кѳората,
Тынчылыкъ берелле кѳалериинг.
Базыу джилтинле ойната.

Аллыи тыялла джарсыуу,
Сезе-ангылай боллукъну,
Кѳалеуюдюле асыуу,
Чакъгычыдыла отлукъну.

III

Эриилеринги чагыры
Чакъырды мени тоюна,
Кюйюб башладым акъырыи,
Сыйыналмайыи оюма.

Аяз алгъанча гансыкъны
Сылаб гулленни хурметини,—
Ичдим татыуун напыкъны.
Эртденни кызыл келбетини.

Къачхачны юздюм эринигден,
Къабындым аны отундан...

Тилерим джазгъы эртденден:
Айырма джашау татыудан.

IV

Къонуб туралла бойнунга
Эки сепкилчик — булбулчукъ,
Къышхыны чыммакъ къойнуна
Джел атхан эки дугъумчукъ.

Сюйгеним ючион кёрюрге —
Къараргъа сени бетинге,
Кёв гинджилерим белгиге
Тюшген болурла этинге.

Огъесе сыйлы дууалыкъ
Этемидиле, бек джарай,
Мени кёзюме: «Тазалыкъ
Аллахыбызды», — деб къарай?!

V

Сендеги нюрлю джаякъла —
Джюрек сезимни кюзгюсю.
Къарайма анга тансыкълаб —
Къуру ашхылыкъ кёргюзсюн.

Къууансанг — къачхы такъузюк
Ууртда келбет ойнатсын,
Муртху терекден минг бюртюк
Анга джарыкълыкъ узатсын.

Къыйналсанг... Огъай, ол затын —
Джарсыуун — кесим тогъуум:
Джаякъларынгы къууатын
Бушуу бояудан къоруюм.

VI

Чачынг тѣгюлюб шоркъача.
Бойнунгдан келбет джалайды,
Мени умутум саркъгъанча,
Эркелетеди, сылайды.

Мен ол шоркъаны ичинде
Джуууна, къууанч сынайма.
Кѣсими джерни юсюнде
Эм насыблыгъа санайма.

Джандет жангуру чачывгы
Кѣкюрегими тынчайтсын,
Нюр тамчылары чачылыб,
Тынчлыкъ шатырны бир джайсын.

VII

Алайла сенде имбашла,
Кюн таякъла да таярча,
Акъ къолларынгы, сен бошлаб,
Дууадакъ къанатлай джаярча.

Туугъанса насыб сынаргъа,
Учаргъа мамыр кѣгюнде,

Къууачынг тюшюн ийнаргъа,
Чырта айтылма кюуюмде.

Имбашларынгы юсюнден
Чыпчыкъ дженгиллик кетмесин,
Эки къолуму джюгюнден
Сора ауурлукъ джетмесин.

VIII

Эм фахмулусу дуняны,
Термилиб махтау алыргъа,
Суратын субай санынгы
Сюерик эди салыргъа.

Кюн таякъланы алтыны,
Тау шоркъаланы кююшюн
Сянгирлик эди чырайынг —
Аллахны келбет юлюшю.

Беллигде назик къууаны
Мен узалыб а бир тутсам,
Андан алапат суратны
Дуньяда табмаз бир инсан.

IX

Накъырданг, чамынг джараша,
Энтда оюнну бир башла,
Огъайынг хо бла даулаша,
Таурух бийчеге бир уша.

Олсагъат сени мен сермеб
Алайым эки къолума,
Бёрюню тутуб, джюгешлеб,
Тебрейим узакъ джолума.

Элтейим бурма чегетге,
Гелеулю, гюлю талагъа,—
Чамсыз ойнагъан келбетге,
Чамсыз къууанган таулагъа.

X

Тобукъларынга эс бёлсем,
Не кёрюнеди кёзюме? —
Сюймеклигибиз бир джетсин
Кесини алтын кюзюне.

Къобуз тауушлу чёбледен
Урлукъла джырча саркъсышла,
Келбет ийисли кёкледен
Турна нюзюрле акъсышла...

Тобукъларынгы юсюне
Салайым бюгюн башымы,
Сюймеклигимиз кюзюне
Салгъанча боллукъ джашымы.

XI

Къалай тазады кюлгенинг —
Налмаз тюрсюню чыкъ бурчакъ.
Аны тутаргъа джюрегим
Джайыб турады гюл къучакъ.

Къалай сейирди кюлгенинг —
Айча кечени кьойнунда,
Кёкге элтеди ол мени
Нюзюр чыракъды джолумда.

Къалай джарыкъды кюлгенинг —
Сезимни кюню эртдени.
Ёлсем да, буду тилерим:
Ма ол келбетде джуу мени.

XII

Ёшкюнюнг, джазгъы джашнауда
Ойната эки джилекни,
Букъу кьондурмай, ташада
Сакълайды татлы тилекни.

Бир джилек — ана кертилик.
Экинчи — сабий ышаруу...
Теренден чакъгъан иигиллик,
Теренден чыкъгъан кюч-къаруу.

Джасайла джашау таланы
Эки джилегинг-кёгетинг,
Къоруулайдыла аланы
Базымым бла иинетим.

XIII

Тилича джаниган чыракъны,
Джанынг бек сакъды хар неге,
Сюйсе да аяз ийнакъны,
Тёзюб болмайды ол джелге.

Къарылгъач бла биргелей
Къагъады кёкде къанатын,
Джанкъылыч бояу себелей,
Джангур болады огъартын.

Терек кесилсе, джюз кере
Аны бла бирге ауады,
Джарсыу кюнледе кюч бере,
Мени солутхан хауады.

XIV

Сен орундаса... Чурукъла
Салыныбдыла мюйюшге.
Алагъа айга бир затла,
Мен ийилеме энишге.

Айтхан сёзюм а былайды:
«Къайры кетсе да кийиучю,
Джюрек ашыгъыб сакълайды,
Сизден эштейим суююмчю,—

Сиз этген таууш хар къуру
Келгенин кенгден билдирсин,
Аны джылыгуун, огъурун
Ол биргесине келтирсин».

XV

Санга суюмеклик тахтада
Гюлле ёсдюрюб береме,

Аланы сыйлы табхада
Сакъларыгъынгы билеме.

Бирле махтарла сёзюмю,
Бирсиле халек сёгерле,
«Джалан этгенди сезимми»,
Дерик джаила да тюберле.

Алагъа мени айгырым:
Джалан эсе да бу затым,
Окъурсуз аны къайтарыб,
Оруннга кириб... Джашыртын...

ОЛ ЗАМАНДА..

Не эсе да, бек сууукъса, дединг сен,
Джангызлыкъгъа бек джууукъса, дединг сен,
Сюе билмей, сабыр кюйген, дединг сен,
Боб-бошуна заман нйген, дединг сен...

Тюз айтаса, джолум тюддю чырт сыйдам,
Ёзге, джаным, ма бу затха сен ийнан:
Джазыуумда сени табсам нёгерге,
Сезим нюрню бюрке эдим мен джерге.

Ол заманда болмаз эдим мен джазыкъ,—
Кёзлеримден алыр эдинг тамызыкъ
Сюймекликге, джашауунга, джырынга,
Тининг болуб, къошулурем сырынга.

Сюе билиб, чагъар эдим суююуде,
Джюрек тынчлыкъ табар эдим куююуде,

Гынтдылылыкъ болуб кюнню таягъы,
Сезнм болуб джюз джырымы ийнагъы,

Бярге-бирге сингер эдик шоркъагъа,
Шоркъа тѣкген нюр чалыулу окъагъа.
Сингер эдик тѣшегине гелсуню,
Таза, джарыкъ кюзгюсюне кѣзлеуню.

АЛГЪЫШ

«Кюн-кюн» деген эртденме,
«Тин-тин» деген элденме,
«Джол-джол» деген чекденме,
«Бол-бол» деген кѣкденме...

Эртденимден кюнню ал,
Тау элимден тинни ал,
Джашау чекден таймай джол,
Мамыр кѣкню тюбюнде,
Гюллю джерни юсюнде
Мен суйгенча сыйлы бол!

БАШЛАРЫ

Тиним	3	Биз ёлгюнчю...	63
Тауларым	3	Бутакъ	65
Чилле тауукъну саугъасы	4	Къыш	66
Ана тил	6	Ахыр себеб	66
Тыбырны къачы	6	Керти кишиге	67
Тюкенде	7	Мёлек да тюлсе...	68
Дерс	8	Къара къаргъа	69
Кёзлеу	10	Болумунг	71
Тазалыкъ	11	Эки сёз	72
Бир барайым	11	Джолда ушакъ	73
Улан бла къарт	12	Ышанчны кюню	73
Къаяны джюреги	13	Гыбышылай	74
Эртденнгиде	15	Осият (баллада)	75
Джашлыгъым	15	Кюн бла бирге	76
Ийнам	16	Кече	76
Тюшюмде тюл...	17	Джел	77
Тюйюмчек	18	Алдау	77
Отузунчу джылла	19	Эски къаланы къатында	79
Джокка (поэма)	22	Дейдиле...	81
Ташла тюлелле чачылгъан алай...	35	Дерт (баллада)	81
Онбир дау	37	Къуртча	84
Айтырма, анам	41	Шок таууш	84
Иесиз мекам	43	Къычырыкъ	85
Ёре турукъ	45	Ауушну шарты	86
Кюзю	46	Нюзюр	87
Мен да анамлай...	47	Ёретин кюейик	88
Мёрезе	49	Кёзле	88
Джуртунга къайтыу	50	Берне	90
Къызгъан нал	51	Сапыран чабакъ	90
Къонгурау	52	Джол	91
Эс	54	Амина (поэма)	91
Джылан	56	Сакълау	100
Сен патчах эсенг...	57	Нюрюнде кюеме	101
Айланджюк	58	Бир кюн...	101
Къудрет	59	Бурулады хойнух	103
Сынау	60	Джандет чыпчыкъ	104
Тёгерек	61	Аязыу	105
Разылыкъ	62	Умутум	105
Сагъышым	63	Чыгъанакъ	106
		Малайчыкъ	107
		Ананг келди да....	108

Къачхыда	109	Сенсиз	114
Сен эдинг...	109	Шылпы	115
Айырылыу	110	Сюймекликни	
Кюрт юзюлсе...	111	гюллери	116
Ызынга къайт	112	Ол заманда...	125
Энди кечалмам	113	Алгъыш	126

ДЖАУБАЕВ ХУСЕЙ МУХАДЖИРОВИЧ

ГОРЯЧАЯ ПОДКОВА

Книга стихов

На карачаевском языке

Редактор | А. И. Кубанов. |

Художник К. Х. Французов.

Художественный редактор М. М. Папшуови.

Технический редактор О. А. Ахметова.

Корректор Н. С. Салпагарова.

Сдано в набор 12.11.93. Подп. к печ. 23.12.93.
 Формат 70×84¹/₃₂. Бумага для множит. аппарат.
 Гарнитура «Школьная». Печать высокая. Усл.
 п. л. 4,4 Усл. кр.-отт. 4,8. Уч. изд. 4,8. Тираж
 1000 экз. Заказ № 4655. С. 17. Карачаево-Черкесское республиканское книжное издательство.
 357100, Черкесск, пл. Кирова, 23, Дом печати.
 Карачаево-Черкесское полиграфическое объединение.
 357100, Черкесск, Первомайская, 47.